

รูปแบบการคัดแยกและเก็บขน ขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ผลสัมฤทธิ์/ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
บทที่ 2 สถานการณ์และปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย	
2.1 ขยะมูลฝอยชุมชน	3
2.2 ขยะพลาสติก	6
2.3 ขยะอาหาร	7
2.4 ของเสียอันตรายจากชุมชน	8
2.5 มูลฝอยติดเชื้อ	10
บทที่ 3 บทวิเคราะห์	
3.1 การคัดแยกขยะมูลฝอย	12
3.2 ค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอย	14
3.3 บทลงโทษ	17
3.4 แรงจูงใจ	17
บทที่ 4 รูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท	
4.1 กรอบแนวคิด	19
4.2 นิยาม	20
4.3 รูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท	21
4.4 แนวทางการขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท	29
บทที่ 5 แผนการขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท	
5.1 แผนงานและกิจกรรมการดำเนินงาน	36
5.2 การติดตามประเมินผล	37

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ในการประชุมครั้งที่ 3/2565 เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2565 เห็นชอบแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 – 2570) และคณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2565 รับทราบและมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ ดังกล่าว แผนฉบับนี้จะเป็นแผนหลักสำหรับบูรณาการและขับเคลื่อนการดำเนินงานการจัดการขยะของประเทศให้เกิดความต่อเนื่อง และเป็นกรอบอ้างอิงทิศทางการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะครอบคลุมการจัดการขยะพลาสติก ขยะบรรจุภัณฑ์ ขยะอาหาร ขยะมูลฝอยชุมชน ของเสียอันตรายจากชุมชน ขากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ มูลฝอยติดเชื้อ และกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตราย โดยให้ความสำคัญกับการจัดการ ณ ต้นทาง ตั้งแต่การออกแบบการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco Design) ส่งเสริมการบริโภคที่ยั่งยืนโดยเลือกใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ที่สามารถใช้ซ้ำและเรียกคืนกลับปรีไซเคิล มีระบบการคัดแยก ณ แหล่งกำเนิด เพื่อให้มีการนำทรัพยากรกลับคืนจากของเสียให้มากที่สุดทั้งในรูปแบบวัสดุรีไซเคิล (Material recovery) และพลังงาน (Energy recovery) เพื่อให้เหลือขยะที่ต้องกำจัดให้น้อยที่สุด (Final disposal)

สำหรับกรอบแนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยเมื่อเกิดเป็นขยะมูลฝอยแล้ว จะต้องดำเนินการเพื่อให้มีการนำกลับคืนทรัพยากร (Resource recovery) จากของเสีย ขากผลิตภัณฑ์ และขยะมูลฝอย เพื่อเกิดประโยชน์เป็นวัสดุรีไซเคิล พลังงานความร้อน ก๊าซชีวภาพ และบางส่วนจะกลับไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตอีกครั้งหนึ่ง จึงเป็นการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะถูกนำไปฝังกลบให้เหลือน้อยที่สุด ดังนั้น การวางแผนการจัดการจึงเริ่มจากมาตรการที่ 1 การจัดการขยะมูลฝอยที่ต้นทาง โดยกำหนดระบบการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางตามประเภทที่สอดคล้องกับรูปแบบหรือเทคโนโลยีการกำจัดขยะมูลฝอย ณ ปลายทาง ออกกฎระเบียบเพื่อให้ครัวเรือน-อาคาร-สำนักงานทุกแห่งคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ โดยใช้กลไกแรงจูงใจและบทลงโทษ สนับสนุนการคืนประโยชน์กลับให้กับบ้านเรือน กิจกรรมบางประเภท หรือแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ ที่มีการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง เพิ่มประสิทธิภาพการจักระบบการคัดแยกและกำจัดขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการจักระบบกลไกการเรียกคืนผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์ตามหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (EPR) มาตรการที่ 2 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบกำจัดขยะมูลฝอย โดยจัดเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอยจากบ้านเรือนและแหล่งกำเนิดต่าง ๆ ภายใต้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข ตามปริมาณขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมไปกำจัดเพื่อจูงใจให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอย และมีค่าใช้จ่ายเพียงพอในการจัดการขยะมูลฝอย สนับสนุนการลดและคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบในชุมชนและสร้างชุมชนต้นแบบที่มีความสามารถในการคัดแยกขยะมูลฝอยและการนำกลับมาเป็นวัสดุในการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือเป็นวัตถุดิบให้โรงงานรีไซเคิล และมาตรการที่ 3 การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยให้มี

บทบัญญัติเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอยแต่ละประเภท บทกำหนดโทษและแรงจูงใจในการคัดแยกขยะมูลฝอย เสริมสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบของผู้บริโภค ให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลือกใช้สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือมีองค์ประกอบจากวัสดุรีไซเคิล มีส่วนร่วมในการลด คัดแยก นำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ และแยกทิ้งตามระบบที่หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดไว้ เพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง

กรมควบคุมมลพิษ ร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และกรมอนามัย จึงได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์และปัญหาเกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคหลักที่ส่งผลกระทบให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยไม่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่รูปแบบการคัดแยก วิธีการเก็บรวบรวม ค่าใช้จ่ายและงบประมาณรองรับการจัดเก็บค่าธรรมเนียม และเทคโนโลยีการกำจัด รวมถึงมติการบังคับใช้กฎหมายด้านการจัดการขยะมูลฝอย และนำมากำหนดรูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท และจัดทำเป็นแผนการขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท เพื่อเป็นกรอบและแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว และขับเคลื่อนมาตรการภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 – 2570) ในการเพิ่มประสิทธิภาพระบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท ขับเคลื่อนมาตรการภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 – 2570) ในการส่งเสริมการคัดแยกเพื่อเพิ่มคุณภาพขยะพลาสติกให้เหมาะสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ และขับเคลื่อนมาตรการภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะอาหาร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566 – 2570) ในการส่งเสริมการคัดแยกขยะอาหารเพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปตามเป้าหมายและตัวชี้วัดที่กำหนดในแผนปฏิบัติการฯ ระดับประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์

เป็นกรอบอ้างอิงการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดรูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท และเป็นทิศทางการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนและสนับสนุนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดระบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

1.3 ผลสัมฤทธิ์/ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ประชาชนมีความตระหนักในการคัดแยกขยะมูลฝอยแบบแยกประเภทตั้งแต่ต้นทางมากขึ้น

1.3.2 ขยะมูลฝอยมีการคัดแยกแบบแยกประเภทเพื่อสะดวกต่อการเก็บขน สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือแปลงเป็นผลผลิตอย่างอื่น และสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และการกำจัดขยะมูลฝอย ณ ปลายทาง

1.3.3 ขยะมูลฝอยที่ต้องกำจัดมีปริมาณลดลงและได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง

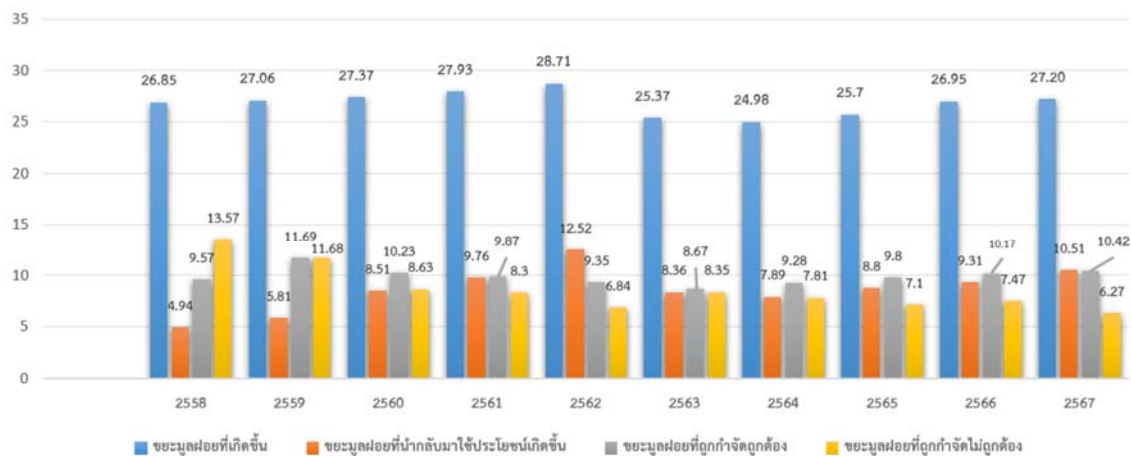
บทที่ 2

สถานการณ์และปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย

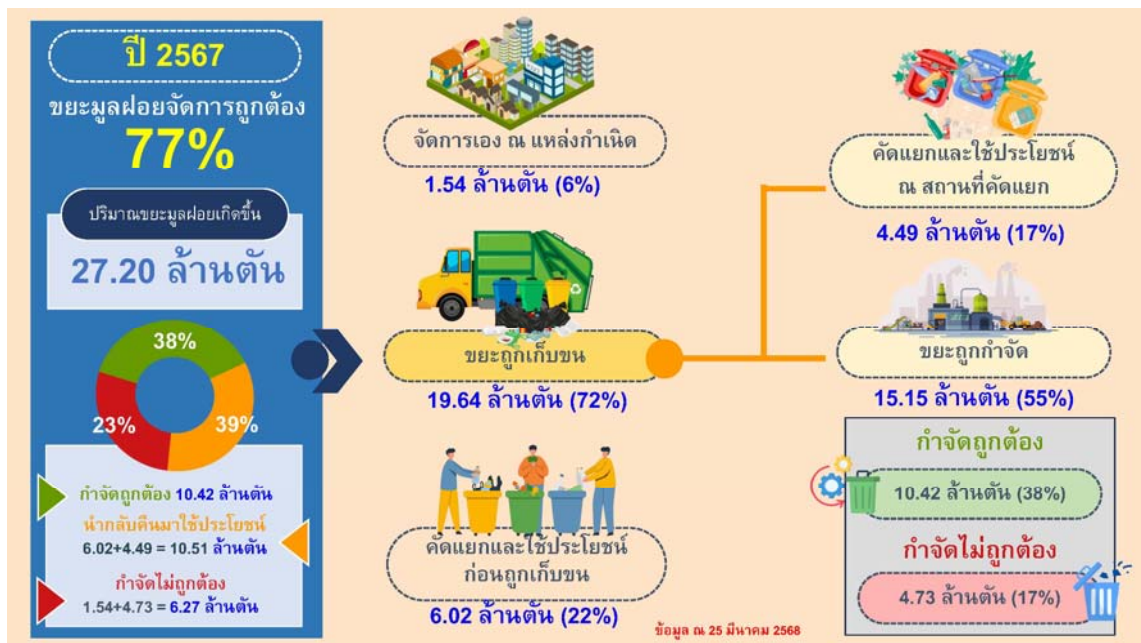
2.1 ขยะมูลฝอยชุมชน

2.1.1 สถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชน

ปี 2567 มีขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้น (Waste Generated) ประมาณ 27.20 ล้านตัน หรือประมาณ 74,529 ตัน/วัน (เพิ่มขึ้นจากปี 2566 ประมาณร้อยละ 0.9 โดยปี 2566 มีขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 26.95 ล้านตัน) โดยขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น (Waste Generated) จะถูกจัดการขั้นต้นในครัวเรือนประมาณ (Managed at source) 1.54 ล้านตัน (ร้อยละ 6) และถูกคัดแยกเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์จากบ้านเรือนและแหล่งกำเนิดต่าง ๆ (Utilized before collected) 6.02 ล้านตัน (ร้อยละ 22) ส่วนที่เหลือถูกเก็บรวบรวมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประมาณ (Waste collected) 19.64 ล้านตัน (ร้อยละ 72) เพื่อนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งขยะมูลฝอยบางส่วนจะถูกคัดแยกเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์ (Utilized after collected) ประมาณ 4.49 ล้านตัน (ร้อยละ 17) คงเหลือขยะมูลฝอย จำนวน 15.15 ล้านตัน (ร้อยละ 55) ที่จะถูกนำไปกำจัด (Waste to disposal sites) โดยได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง (Proper managed) 10.42 ล้านตัน (ร้อยละ 38) และกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง (Improper managed) 4.73 ล้านตัน (ร้อยละ 17) (รูปที่ 1)

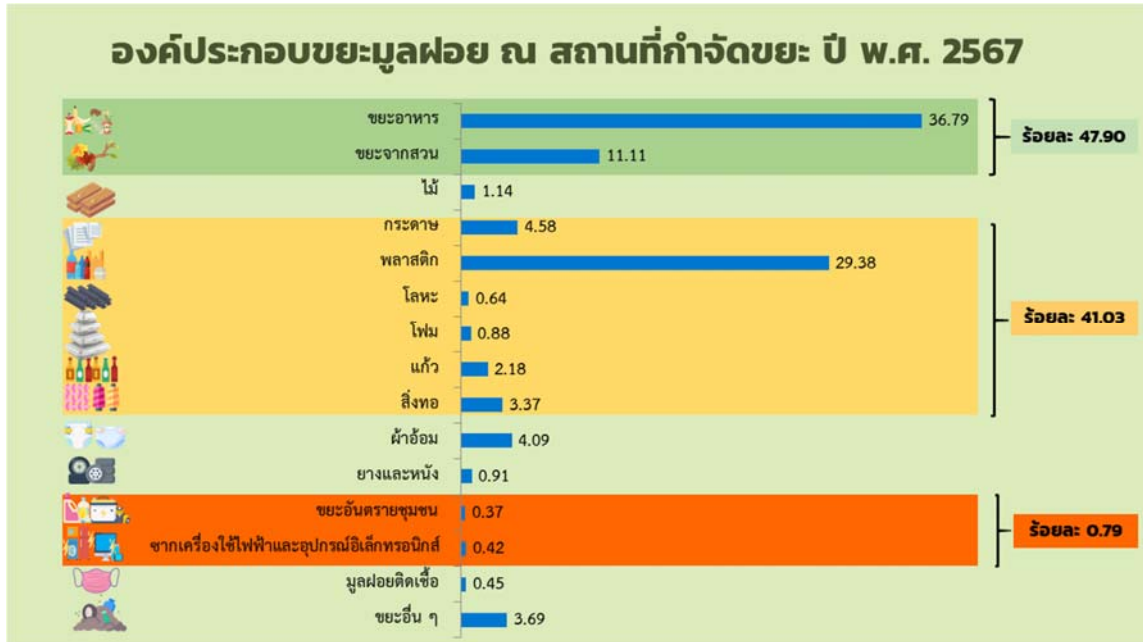

รูปที่ 1 ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นและการจัดการ (ล้านตัน) ในปี 2558-2567

รูปที่ 2 ภาพรวมการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศ ปี 2567

ผลการสำรวจองค์ประกอบขยะมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ปี 2567 (รูปที่ 3) มีสัดส่วนของขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร/ขยะจากสวน) ที่สามารถนำไปหมักทำปุ๋ยมากถึงร้อยละ 47.90 ขยะรีไซเคิล (กระดาษ พลาสติก โลหะ และแก้ว) ร้อยละ 41.03 รวมทั้งของเสียอันตรายจากชุมชนและซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกทิ้งปะปนมากับขยะทั่วไปจนถึงสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ข้อมูลองค์ประกอบขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยประเภทต่าง ๆ (รูปที่ 4) มีสัดส่วนขยะอาหารมากที่สุด ซึ่งหากไม่มีการคัดแยก จะทำให้ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ประเภทต่าง ๆ มีความสกปรก ปนเปื้อน ยากต่อการนำมารีไซเคิล ทั้งนี้ สะท้อนถึงการไม่ให้ความสำคัญกับการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทางของประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่จัดทำระบบเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท ทำให้มีขยะมูลฝอยที่ถูกนำไปกำจัดสูงถึงร้อยละ 58

รูปที่ 3 องค์ประกอบขยะมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ปี 2567

รูปที่ 4 องค์ประกอบขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยประเภทต่าง ๆ ปี 2564

2.1.2 ปัญหาและอุปสรรคในการคัดแยกขยะมูลฝอยชุมชน

1) ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอย ยังคงทิ้งขยะมูลฝอยรวมกันทุกประเภทในภาชนะรองรับ ทำให้เป็นภาระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอยจำนวนมาก รวมถึงปัญหาการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคของเสียจากขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร)

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีการออกข้อบัญญัติหรือเทศบัญญัติในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยที่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในการจัดการตั้งแต่ขั้นตอนการรวบรวม เก็บขน และกำจัด ซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการลด และคัดแยกขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด

2.2 ขยะพลาสติก

2.2.1 สถานการณ์ขยะพลาสติก

ปี 2567 มีขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (Single-use Plastics) เกิดขึ้นประมาณ 2.88 ล้านตัน โดยประมาณว่ามีการนำกลับมาใช้ประโยชน์ประมาณ 0.72 ล้านตัน (ร้อยละ 25) ส่วนที่เหลือ 2.16 ล้านตัน (ร้อยละ 75) จะถูกนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งตกค้างในสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม สาเหตุหลักที่ขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวลดลง เมื่อเทียบกับปี 2566 เนื่องจากความต้องการสินค้าพลาสติกในประเทศลดลงจากสภาพแนวโน้มสถานะเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมพลาสติกที่ชะลอตัวลงในปี 2567 และการปรับตัวของภาคเอกชนต่อมาตรการห้ามนำเข้าเศษพลาสติกในปี 2568 นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนได้ร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงานตามนโยบายของประเทศ โดยเฉพาะการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570) อย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายในการลดปริมาณขยะพลาสติกไม่ให้เข้าสู่สถานที่กำจัดขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนำเข้าสู่ระบบรีไซเคิลให้ได้ร้อยละ 100 ในปี 2570 ผู้ประกอบการภาคเอกชนได้มีการออกแบบและผลิตผลิตภัณฑ์ที่เอื้อต่อการนำกลับมารีไซเคิล เพื่อกระตุ้นการใช้พลาสติกรีไซเคิลภายในประเทศ เช่น การดำเนินการตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 435) พ.ศ. 2565 เรื่อง กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานของภาชนะบรรจุที่ทำจากพลาสติกกระทรวงสาธารณสุข เพื่อส่งเสริมการใช้พลาสติกรีไซเคิล rPET ทำให้ผู้ผลิตน้ำดื่มรายใหญ่บางราย (Brand Owner) เริ่มนำ rPET มาผลิตขวดน้ำดื่ม การออกประกาศของคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานด้านการตรวจสอบและรองรับเกี่ยวกับแนวทางการกำหนดคุณลักษณะของบรรจุภัณฑ์พลาสติกให้สามารถนำกลับมารีไซเคิล (Design Recommendations for Recyclable Packaging : D4R) เพื่อให้มีการผลิตสินค้าพลาสติกที่รีไซเคิลได้ง่ายและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ในส่วนของผู้ประกอบการและผู้เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมพลาสติก มีการเตรียมความพร้อมในการตอบสนองนโยบายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมภายในประเทศและต่างประเทศ โดยการปรับตัวไปสู่การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยเฉพาะการขับเคลื่อนหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) เพื่อจัดการบรรจุภัณฑ์หลังจากใช้แล้วให้หมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ตามแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดยกลุ่มภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคเอกชน ทั้งผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้รวบรวม โรงงานรีไซเคิล มากกว่า 140 องค์กร ร่วมกัน ลดปริมาณขยะพลาสติก และนำผลิตภัณฑ์พลาสติกเข้าสู่ระบบการรีไซเคิล เพื่อรองรับร่างพระราชบัญญัติ การจัดการบรรจุภัณฑ์อย่างยั่งยืน พ.ศ. ที่คาดว่าจะ

จะมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2570 โดยจะเป็นมาตรการทางกฎหมายที่กรมควบคุมมลพิษและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จะร่วมกันดำเนินการตามนโยบายของประเทศอย่างต่อเนื่อง และยกระดับการจัดการขยะพลาสติกของประเทศให้เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศในอนาคตโดยการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการลดปริมาณขยะพลาสติก ออกแบบและผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมให้มีการนำผลิตภัณฑ์พลาสติกเข้าสู่ระบบการรีไซเคิลต่อไป

2.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการคัดแยกขยะพลาสติก

1) การใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกหรือผลิตภัณฑ์พลาสติกมีมากเกินไปเนื่องจากความสะดวกและราคาถูก ความนิยมการใช้บริการสั่งอาหารเดลิเวอรี่ ทำให้ปริมาณขยะพลาสติกจากบรรจุภัณฑ์เพิ่มสูงขึ้น แต่การนำกลับมาใช้ซ้ำหรือนำกลับมารีไซเคิลมีน้อย

2) พฤติกรรมในการปรับตัวของผู้บริโภคในการทิ้งขยะพลาสติกที่ไม่มีการคัดแยกหรือทำความสะอาดก่อนทิ้ง และจะคัดแยกเฉพาะขยะพลาสติกที่มีราคา และขายได้

3) ขยะบรรจุภัณฑ์บางประเภท เช่น ขวดเครื่องดื่มชูกำลัง ขวดนมเปรี้ยว ขวดพลาสติก แก้วพลาสติก และบรรจุภัณฑ์พลาสติกใส่อาหาร มีศักยภาพในการนำกลับมารีไซเคิล แต่บางชนิดมีราคาซื้อต่ำหรือไม่มีการรับซื้อโดยร้านรับซื้อของเก่า เนื่องจากน้ำหนักเบา ยากต่อการขนส่ง ไม่คุ้มค่าต่อการดำเนินงาน ทำให้ประชาชนไม่คัดแยกเพื่อขาย โดยจะทิ้งรวมกับขยะอื่น ๆ เพื่อนำไปกำจัด ทำให้เกิดการปนเปื้อนและยากต่อการนำกลับมาใช้ประโยชน์หรือรีไซเคิลภายหลัง

4) การสื่อสารข้อมูลพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวที่สามารถนำมารีไซเคิลได้หรือขายได้ยังไม่ทั่วถึง รวมทั้งระบบการเก็บรวบรวมและจุด Drop off ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่รองรับการคัดแยกขยะพลาสติก ส่งผลให้ขยะพลาสติกหลายชนิดไม่กลับเข้าสู่ระบบรีไซเคิล

2.3 ขยะอาหาร

2.3.1 สถานการณ์ขยะอาหาร

ปี 2567 ขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น 27.20 ล้านตัน พบว่ามีปริมาณขยะอาหารเป็นสัดส่วนที่มากที่สุด โดยมีขยะอาหารเกิดขึ้นประมาณ 10.01 ล้านตัน หรือคิดเป็นสัดส่วนของขยะอาหารในขยะมูลฝอยชุมชน ร้อยละ 36.79 ขยะอาหารประกอบด้วยส่วนที่รับประทานได้ (Edible) ร้อยละ 40 และส่วนที่รับประทานไม่ได้ (Inedible) ร้อยละ 60 เช่น กระดูก ก้างปลา และเปลือก เป็นต้น ขยะอาหารในครัวเรือนที่พบมากที่สุด คือ ส่วนที่รับประทานไม่ได้และเปลือกผลไม้ สำหรับขยะอาหารที่เกิดจากผู้ประกอบการและผู้จำหน่ายอาหารเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนการรับวัตถุดิบ การตัดแต่ง การปรุงอาหาร และการจัดจาน เช่น ขยะจากการตัดแต่ง ขยะจากการเก็บวัตถุดิบไว้นานแต่นำมาใช้นานเสีย อาหารที่ต้องทิ้งเพราะขายไม่หมด อาหารเหลือทิ้งจากผู้บริโภค เป็นต้น

โดยขยะอาหารที่เกิดขึ้นจะถูกจัดการในครัวเรือนบางส่วน และบางส่วนจะถูกนำไปหมักทำปุ๋ยผ่านโครงการจัดทำถังขยะเปียก ลดโลกร้อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับส่วนที่เหลือซึ่งอาจมีสัดส่วนที่มากที่สุดจะถูกนำไปกำจัดโดยการเทกองหรือฝังกลบรวมกับขยะมูลฝอยอื่น ๆ ซึ่งหากจัดการขยะอาหาร

ไม่ถูกวิธีจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก โดยขยะอาหารก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกและส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากเมื่อขยะอินทรีย์เกิดการย่อยสลายในสภาวะที่ไร้อากาศ จุลินทรีย์ที่ไม่ใช้อากาศจะสร้างก๊าซมีเทน ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่มีศักยภาพในการทำให้โลกร้อนถึง 27 เท่าเทียบกับ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวได้มีขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนที่นำทางการจัดการขยะอาหาร (พ.ศ. 2566-2573) และแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะอาหาร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566-2570) อย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันการเกิดขยะอาหาร ลดขยะอาหาร และแก้ไขปัญหาการจัดการขยะอาหารของประเทศอย่างเป็นระบบ และครบวงจร โดยมีเป้าหมายลดปริมาณอาหารจากแหล่งกำเนิดขยะลงไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 ภายในปี พ.ศ. 2573 ตั้งแต่การจำหน่ายอาหาร การประกอบอาหาร จนถึงการบริโภคอาหาร ในภาคส่วนเป้าหมาย 3 ภาคส่วน คือ ผู้จำหน่ายอาหาร ผู้ประกอบอาหาร และผู้บริโภค อาทิ ผู้จำหน่ายอาหารปรับปรุงการเก็บรักษาอาหาร ลดราคาอาหารเมื่อใกล้วันหมดอายุ บริจาคอาหารส่วนเกิน นำขยะอาหารไปใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์ ผลิตพลังงาน ผลิตปุ๋ยหมัก ส่วนผู้ประกอบอาหารวางแผนการจัดซื้อ การตัดแปลงเมนู การเข้าร่วมแอปพลิเคชันจำหน่ายอาหารส่วนเกินแบบลดราคาประจำวัน นำขยะอาหารไปใช้ประโยชน์ ผู้บริโภคปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อ และบริโภคอาหาร เรียนรู้การถนอมอาหาร นำขยะอาหารไปใช้ประโยชน์ และคัดแยกขยะอาหาร ส่งต่อไปให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเก็บขนแบบแยกประเภท เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ก่อนจะส่งส่วนที่เหลือไปกำจัด

2.3.2 ปัญหาและอุปสรรคในการคัดแยกขยะอาหาร

1) การที่ประชาชนไม่มีการคัดแยกและจัดการขยะอาหารตั้งแต่ต้นทาง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่วางระบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท ทำให้ขยะอาหารปนเปื้อนขยะอื่น ๆ ก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบการนำกลับคืนไปใช้ประโยชน์หรือระบบรีไซเคิล และระบบกำจัดที่ปลายทาง

2) ขาดมาตรการแรงจูงใจ เครื่องมือ กลไก ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีการคัดแยกและนำขยะอาหารไปใช้ประโยชน์ก่อนส่งไปกำจัด

3) ปัจจุบันระบบกำจัดขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นระบบฝังกลบหรือเทกองขยะมูลฝอย ระบบเกี่ยวกับการจัดการขยะอาหาร เช่น ระบบหมักทำปุ๋ย ระบบผลิตก๊าซชีวภาพ และการนำก๊าซชีวภาพจากบ่อฝังกลบไปใช้ประโยชน์ยังมีไม่มาก ขยะอาหารที่ปนไปกับขยะประเภทอื่นจึงถูกนำไปฝังกลบหรือเทกอง ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นและก๊าซเรือนกระจก

2.4 ของเสียอันตรายจากชุมชน

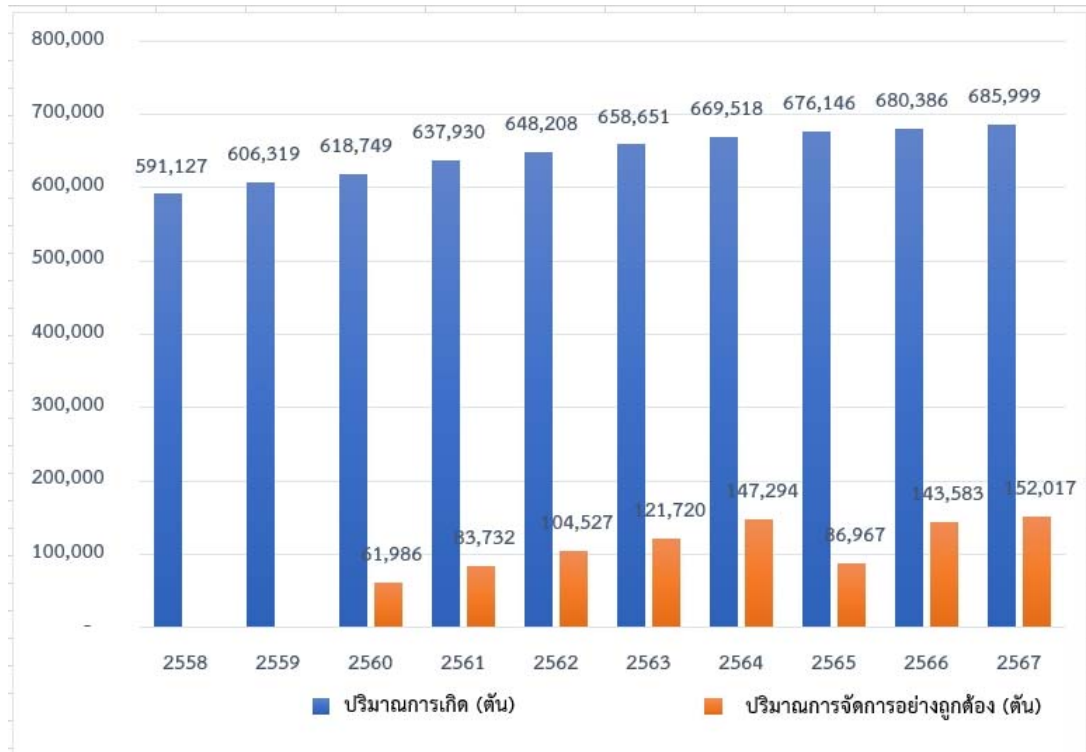
2.4.1 สถานการณ์ของเสียอันตรายจากชุมชน

ปี 2567 มีปริมาณของเสียอันตรายจากชุมชนเกิดขึ้น 685,999 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2566 ร้อยละ 0.8 (ปี 2566 มีปริมาณ 680,386 ตัน) ส่วนใหญ่เป็นซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Waste from Electrical and Electronic Equipment: WEEE) 445,899 ตัน (ร้อยละ 65) และของเสียอันตรายประเภทอื่น ๆ เช่น หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ ภาชนะบรรจุสารเคมี กระป๋องสเปรย์ ประมาณ

240,100 ตัน (ร้อยละ 35) แนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกปี เป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศเพื่อรองรับการเติบโต และขยายตัวทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าและทันสมัย ตลอดจนการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยี ที่สนับสนุนพลังงานทางเลือก ทำให้ประชาชนมีความต้องการและนิยมใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ที่ตอบสนองต่อความต้องการเพื่อก้าวสู่สังคมดิจิทัลมากขึ้น นอกจากนี้ ผลกระทบบางชนิดที่มี คุณภาพต่ำ ทำให้อายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์สั้น รวมถึงการแยกทิ้งของเสียอันตรายและการถอดแยกชิ้นส่วน จากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่างไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดเป็นของเสียที่ต้องได้รับการจัดการอย่างถูกต้องเพิ่มขึ้น

2.4.2 ปัญหาและอุปสรรคในการคัดแยกของเสียอันตรายจากชุมชน

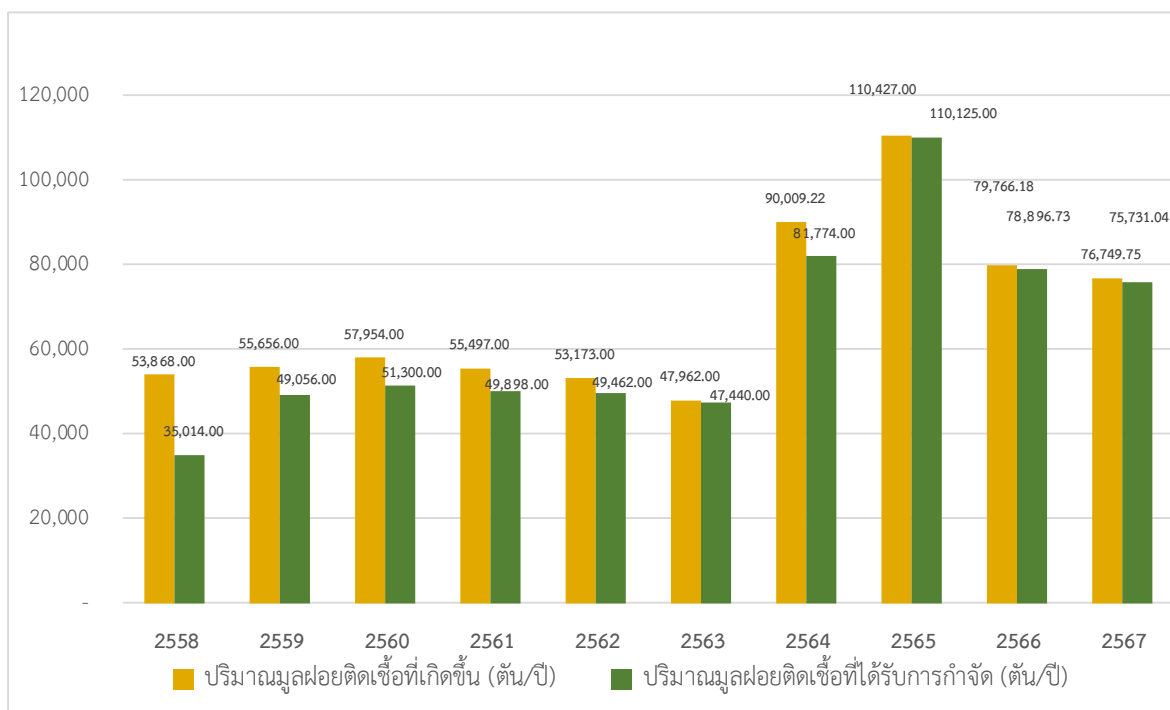
- 1) ประชาชนเริ่มมีความตระหนักและให้ความร่วมมือในการแยกทิ้งของเสียอันตรายจากชุมชนมากขึ้น ณ จุดทิ้งของเสียอันตรายจากชุมชน (จุด drop off) ตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย แต่จุด drop off ดังกล่าว ยังมีไม่ครบทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายให้ครอบคลุมพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวก ให้กับประชาชน ทำให้ยังมีการทิ้งปะปนไปกับขยะมูลฝอยชุมชน
- 2) ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่แยกทิ้งของเสียอันตรายจากชุมชน
- 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดการณรงค์ประชาสัมพันธ์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชน ยังไม่ตระหนักและให้ความสำคัญเกี่ยวกับอันตรายจากของเสียอันตรายจากชุมชน ไม่ทราบว่ามีจุดทิ้งของเสียอันตราย จากชุมชนในพื้นที่ และการกำหนดวันทีนัดหมายในการเก็บรวบรวมของเสียอันตรายจากชุมชนและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งไม่มีการเก็บของเสียอันตรายจากชุมชนตามจุดทิ้ง ของเสียอันตรายจากชุมชน (จุด drop off) ที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ รวมถึงราคาค่ากำจัดของเสียเหล่านี้มีราคาแพง
- 4) ประชาชนขาดองค์ความรู้เรื่องความเป็นอันตรายจากการคัดแยกของเสียอันตรายจากชุมชน ที่ไม่ถูกต้อง

รูปที่ 5 ปริมาณของเสียอันตรายจากชุมชนที่เกิดขึ้นและปริมาณการกำจัด ปี 2558 - 2567

2.5 มูลฝอยติดเชื้อ

สถานการณ์มูลฝอยติดเชื้อของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2567 พบว่าปริมาณมูลฝอยติดเชื้อที่เกิดขึ้นจากทุกแหล่งกำเนิดมีแนวโน้มลดลง โดยมีปริมาณมูลฝอยติดเชื้อเกิดขึ้น จำนวน 76,749.75 ตัน ลดลงจากปี 2566 ร้อยละ 3.78 (ปี 2566 มีปริมาณมูลฝอยติดเชื้อ 79,766.18 ตัน) (รูปที่ 6) โดยมีแหล่งกำเนิดส่วนใหญ่เป็นสถานพยาบาลคน สถานพยาบาลสัตว์ ห้องปฏิบัติการเชื้ออันตราย และแหล่งกำเนิดมูลฝอยติดเชื้ออื่น ๆ เช่น มูลฝอยติดเชื้อในชุมชน สถานดูแลผู้สูงอายุ ห้องพยาบาลในโรงงาน เป็นต้น ปริมาณมูลฝอยติดเชื้อที่เกิดขึ้นพบว่าได้รับการเก็บขนและนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง จำนวน 75,731.04 ตัน คิดเป็นร้อยละ 98.67 สำหรับรูปแบบการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อส่วนใหญ่เป็นการเก็บขนไปกำจัดภายนอกแหล่งกำเนิด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกำจัดด้วยวิธีการเผา โดยเตาเผาของเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีสถานที่กำจัดมูลฝอยติดเชื้อทั่วประเทศจำนวน 22 แห่ง แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 9 แห่ง ภาคเอกชนจำนวน 10 แห่ง และสถาบันการศึกษา จำนวน 3 แห่ง มีศักยภาพการกำจัดรวม 525.3 ตันต่อวันและมีบางส่วนถูกกำจัด ณ แหล่งกำเนิด ซึ่งทั้งหมดเป็นโรงพยาบาลที่ดำเนินการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อด้วยตนเอง ณ แหล่งกำเนิดจำนวน 22 แห่ง แบ่งเป็นการเผาในเตาเผา จำนวน 8 แห่ง และการทำลายเชื้อด้วยไอน้ำจำนวน 14 แห่ง อย่างไรก็ตาม พบว่ามีมูลฝอยติดเชื้อที่เกิดจากแหล่งกำเนิดมูลฝอยติดเชื้อขนาดเล็กบางส่วน เช่น คลินิกคน คลินิกสัตว์ รวมไปถึงมูลฝอยติดเชื้อชุมชนที่ยังมีข้อจำกัดในการรวบรวมเข้าสู่ระบบการกำจัดอย่างถูกต้อง ส่งผลให้มูลฝอยติดเชื้อเหล่านี้ได้รับการกำจัดด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง

รูปที่ 6 ปริมาณมูลฝอยติดเชื่อที่เกิดขึ้นและได้รับการกำจัด ในปี พ.ศ. 2558 – 2567

บทที่ 3

บทวิเคราะห์

ตั้งแต่คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้มีการประกาศให้การจัดการขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติที่จะต้องเร่งดำเนินการแก้ไขตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมควบคุมมลพิษ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการจัดทำแผนที่นำทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เพื่อใช้ขับเคลื่อนการดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ จัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 – 2564) และแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 – 2570) โดยมีกลยุทธ์ทั้งด้านกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในช่วงที่ผ่านมากระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุขได้มีการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่า มีปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยทั้งในด้านการคัดแยก เก็บรวบรวม ค่าธรรมเนียม และการกำจัด อันเกี่ยวเนื่องกับมาตรการบังคับใช้กฎหมายด้านการจัดการขยะมูลฝอย

3.1 การคัดแยกขยะมูลฝอย

กฎหมายการบริหารจัดการขยะมูลฝอย 2 ฉบับ ได้แก่ (1) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และ (2) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไม่ได้กำหนดการส่งเสริมให้เกิดการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทางไว้ในพระราชบัญญัติโดยตรง แต่มีการระบุในกฎหมายลำดับรอง ซึ่งยังขาดการรับรู้และความตระหนักของทุกภาคส่วนและขาดการบังคับใช้กฎหมาย

3.1.1 กฎกระทรวงสุลักษณะการจัดการมูลฝอยทั่วไป พ.ศ. 2560 ภายใต้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

ข้อ 5 เพื่อประโยชน์ในการเก็บมูลฝอยทั่วไป ให้ผู้ซึ่งก่อให้เกิดมูลฝอยคัดแยกมูลฝอยที่อย่างน้อยต้องคัดแยกเป็นมูลฝอยทั่วไปและมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน โดยให้คัดแยกมูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่ออกจากมูลฝอยทั่วไปด้วย

ราชการส่วนท้องถิ่นอาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่นกำหนดให้มีการคัดแยกมูลฝอยอินทรีย์หรือมูลฝอยประเภทอื่นออกจากมูลฝอยทั่วไปได้

3.1.2 ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2567 ภายใต้พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

ข้อ 7 ราชการส่วนท้องถิ่นต้องรณรงค์สร้างความรับรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการลดปริมาณและคัดแยกตามประเภทมูลฝอย เช่น มูลฝอยทั่วไป มูลฝอยอันตราย มูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตราย และมูลฝอยติดเชื้อ โดยทั้งมูลฝอยลงภาชนะรองรับที่จัดให้อย่างถูกประเภท หรือจัดเก็บโดยใช้ถุงสีแยกประเภทมูลฝอย ทั้งนี้ เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่และมีความรับผิดชอบในการจัดการมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด รวมตลอดทั้งเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ

ข้อ 9 ให้ราชการส่วนท้องถิ่นจัดให้มีภาชนะรองรับมูลฝอยหรือถุงเก็บมูลฝอยไว้ในที่สาธารณะให้เพียงพอและเหมาะสมกับประเภท ปริมาณมูลฝอย และกิจกรรมในสถานที่นั้น โดยอย่างน้อยต้องมีภาชนะรองรับมูลฝอยทั่วไปและมูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่

ราชการส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่เอกชนที่เปิดให้ประชาชนเข้าไปได้ จัดให้มีภาชนะรองรับมูลฝอยหรือถุงเก็บมูลฝอยตามวรรคหนึ่ง

ข้อ 10 ภาชนะรองรับมูลฝอยตามข้อ 9 หรือถุงเก็บมูลฝอยต้องมีลักษณะที่เหมาะสมกับการใช้งาน โดยมีสีเฉพาะสำหรับมูลฝอยแต่ละประเภท หรืออาจกำหนดข้อความหรือสัญลักษณ์อื่นซึ่งแสดงถึงมูลฝอยประเภทนั้นไว้อย่างชัดเจนที่ภาชนะรองรับมูลฝอยหรือถุงเก็บมูลฝอยแทนก็ได้

- (1) สีน้ำเงิน สำหรับมูลฝอยทั่วไป
- (2) สีเขียว สำหรับมูลฝอยอันตราย
- (3) สีเหลือง สำหรับมูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่
- (4) สีส้ม สำหรับมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตราย
- (5) สีแดง สำหรับมูลฝอยติดเชื้อ

ข้อ 11 ให้ราชการส่วนท้องถิ่นประกาศกำหนดวัน เวลา สถานที่ และเส้นทางการเก็บและขนมูลฝอยให้ผู้ก่อให้เกิดมูลฝอยทราบล่วงหน้าเป็นเวลาพอสมควร

ในกรณีมีเหตุผลความจำเป็นทำให้ไม่สามารถเก็บและขนมูลฝอยตามประกาศในวรรคหนึ่งได้ ให้แจ้งแก่ผู้ก่อให้เกิดมูลฝอยทราบโดยวิธีหนึ่งวิธีใดภายในเวลาอันสมควร

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งมีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เรื่อง หลักเกณฑ์การคัดแยกขยะมูลฝอย ซึ่งอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 โดยใช้ตัวแบบข้อบัญญัติที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นแนะนำ¹ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีการบังคับใช้ข้อบัญญัติดังกล่าวลงโทษแก่ผู้ไม่คัดแยกขยะมูลฝอย เนื่องจากโทษที่กำหนดไว้น้อยเกินไปและไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการบังคับการตามข้อบัญญัติ อีกทั้งการกำหนดประเภทขยะมูลฝอย วันเวลาและสถานที่เก็บขนขยะมูลฝอยในข้อบัญญัติท้องถิ่น ยังไม่มีความชัดเจน เนื่องจากต้องมีเจ้าหน้าที่ อุปกรณ์ และรถเก็บขนขยะมูลฝอยที่เพียงพอ เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติตามเทศบัญญัติที่ตัวเองออกได้ ทำให้หลาย ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเลือกที่จะไม่ออกกฎหมายดังกล่าว

¹ ฤทธิภูมิ กัลยาณภัทรศิษฐ์ และณัฐกร วิทิตานนท์, 2020 “การใช้ข้อบัญญัติท้องถิ่นและเครื่องมือทางนโยบายในการส่งเสริมให้เกิดการคัดแยกขยะที่ต้นทาง: ศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย”

3.2 ค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอย

ค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอย เป็นหลักการในการเรียกเก็บจากผู้ทิ้งขยะมูลฝอยหรือผู้ที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยตามหลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle)” สามารถแยกย่อยออกได้เป็นลักษณะของ “การเก็บอัตราเดียว (Flat Rate)” และการใช้ “หลักการจ่ายค่าขยะมูลฝอยตามปริมาณที่ทิ้ง (Pay As You Throw; PAYT)” หลายประเทศมีการเรียกเก็บอัตราค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้หลักการ PAYT เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เวียดนาม เป็นต้น สำหรับประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอยหลัก จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่

3.2.1 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

3.2.2 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

3.2.3 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และมีแนวทางในการปฏิบัติสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดและเรียกเก็บอัตราค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวทางในการปฏิบัติเพื่อเรียกเก็บอัตราค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยตามกฎหมาย

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	แนวทางในการปฏิบัติเพื่อเรียกเก็บอัตราค่าธรรมเนียม
กฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมการออกใบอนุญาต หนังสือรับรองการแจ้ง และการให้บริการในการจัดการสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย พ.ศ. 2559 ออกตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม	- เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นเป็นผู้เสนอข้อกำหนดหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นอัตราค่าธรรมเนียม เพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาให้ความเห็นชอบ และนำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอพิจารณาเห็นชอบ ก่อนประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก่อนดำเนินการเรียกเก็บอัตราค่าธรรมเนียม - อัตราค่าธรรมเนียมที่กำหนด จะสูงกว่ากฎกระทรวงฯ ไม่ได้ - ขอสายอันตราย ให้ใช้อัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการเก็บขนและกำจัดมูลฝอยทั่วไป จนกว่าจะมีการออกกฎกระทรวงว่าด้วยอัตราค่าธรรมเนียมการให้บริการเก็บขนและกำจัดมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ.
มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม	- ยังไม่มีการออกกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ซึ่งอาศัยตามมาตรา 5 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
มาตรา 88 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม	- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษ พิจารณากำหนดอัตราค่าบริการกำจัดขยะมูลฝอย สำหรับพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณที่มีเงินกองทุนสิ่งแวดล้อมสนับสนุนอยู่ด้วย - อัตราค่าบริการกำจัดขยะมูลฝอยจะถูกกำหนดไว้เป็นรายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	แนวทางในการปฏิบัติเพื่อเรียกเก็บอัตราค่าธรรมเนียม
	- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องส่งคืนเงินในอัตราที่คณะกรรมการกองทุนสิ่งแวดล้อมประกาศกำหนด
กฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมและยกเว้นค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2567 ออกตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560	- เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นเป็นผู้เสนอข้อกำหนดหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นอัตราค่าธรรมเนียม เพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาให้ความเห็นชอบ และนำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอพิจารณาเห็นชอบ ก่อนประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก่อนดำเนินการเรียกเก็บอัตราค่าธรรมเนียม - อัตราค่าธรรมเนียมที่กำหนด จะต่ำกว่าหรือสูงกว่ากฎกระทรวงฯ ไม่ได้ - ให้ราชการส่วนท้องถิ่นเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราทั้งหนึ่งของอัตราค่าธรรมเนียมที่ราชการส่วนท้องถิ่นกำหนด กรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่สามารถคัดแยกมูลฝอยทั้งหมดตามประเภทที่ระบุตามกฎหมายฯ ได้

สำหรับแหล่งกำเนิดครัวเรือน กฎหมายปัจจุบันยังกำหนดในอัตราคงที่รายเดือน แต่อัตราแปรผัน (ต่อหน่วย) จะใช้กับแหล่งกำเนิดที่มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิน 20 ลิตรต่อวัน หรือ 600 ลิตรต่อเดือน ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดประเภทสถานประกอบการหรือหน่วยงาน องค์การ ดังตารางที่ 2 ทั้งนี้ กฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมและยกเว้นค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2567 ภายใต้พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 เปิดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดค่าธรรมเนียมการเก็บขนและการกำจัดให้แก่ผู้ก่อให้เกิดมูลฝอยที่สามารถคัดแยกมูลฝอยเป็นไปตามข้อกำหนด ซึ่งน่าจะนำหลักการ PAYT มาปรับใช้กับครัวเรือนได้ ส่วนกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมการออกใบอนุญาต หนังสือรับรองการแจ้งและการให้บริการในการจัดการสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย พ.ศ. 2559 ของกระทรวงสาธารณสุข มิได้มีบทบัญญัติในเรื่อง PAYT ระดับครัวเรือน

ตารางที่ 2 อัตราค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยตามกฎหมาย

เนื้อหา	พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ	พ.ร.บ.การสาธารณสุขฯ
กรอบอัตราค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอย	อัตราฯ กำหนดแนบท้ายพระราชบัญญัติฯ โดยให้ออกเป็นกฎกระทรวงเพื่อประกาศใช้ (กรณีขยะมูลฝอยไม่เกิน 600 ลิตรต่อเดือน) ดังนี้ 1. การเก็บขนมูลฝอย ไม่เกินเดือนละ 150 บาทต่อหลังคาเรือน 2. การกำจัดมูลฝอย ไม่เกินเดือนละ 200 บาทต่อหลังคาเรือน	ออกเป็นกฎกระทรวงฯ โดยกำหนดเพดานสูงสุด (กรณีขยะมูลฝอยไม่เกิน 20 ลิตรต่อวัน) ดังนี้ 1. การเก็บขนขยะมูลฝอย ไม่เกิน 65 บาทต่อเดือนต่อหลังคาเรือน 2. การกำจัดขยะมูลฝอย ไม่เกิน 155 บาทต่อเดือนต่อหลังคาเรือน

เนื้อหา	พ.ร.บ.รักษาความสะอาดฯ	พ.ร.บ.การสาธารณสุขฯ
	อัตราฯ กำหนดตามร่างกฎกระทรวงฯ (กรณีขยะมูลฝอยไม่เกิน 600 ลิตรต่อเดือน) ดังนี้ 1. การเก็บขนมูลฝอย ไม่ต่ำกว่าเดือนละ 30 บาท แต่ไม่เกินเดือนละ 102 บาทต่อหลังคาเรือน 2. การกำจัดมูลฝอย ไม่ต่ำกว่าเดือนละ 20 บาท แต่ไม่เกินเดือนละ 70 บาทต่อหลังคาเรือน	

ในทางปฏิบัติมีจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นน้อยแห่งที่จะขึ้นอัตราค่าธรรมเนียมหรือค่าบริการในการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกือบทั้งหมดยังไม่มีข้อกำหนดข้อบัญญัติในการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการกำจัดขยะมูลฝอย คงมีเพียงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากกองทุนสิ่งแวดล้อมในการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยรวม ที่ถูกกำหนดอัตราค่าบริการกำจัดขยะมูลฝอยโดยประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจาก

1) การกำหนดอัตราค่าบริการกำจัดขยะมูลฝอยตามประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็นการกำหนดอัตราค่าบริการในลักษณะ Top-Down ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้เป็นผู้กำหนดอัตราเอง จึงมีผลกระทบต่อคะแนนนิยมทางการเมืองน้อยกว่าการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ประกาศกำหนดโดยใช้ข้อบัญญัติท้องถิ่น

2) การไม่ขึ้นค่าธรรมเนียมจัดการขยะมูลฝอยให้สอดคล้องกับต้นทุนการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะถูกมองโดยทั่วไปว่าเป็นเหตุผลทางการเมืองที่นักการเมืองท้องถิ่นกลัวจะเกิดผลกระทบต่อคะแนนนิยมทางการเมือง

3) การกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการเก็บขน และกำจัดขยะมูลฝอยรวมกัน ที่สะท้อนถึงต้นทุนการจัดการ อาจทำให้มีค่าธรรมเนียมที่แพงมาก และประชาชนอาจไม่มีความพร้อม หรือไม่ยินยอมที่จะจ่ายค่าธรรมเนียม และจะทำให้เกิดเป็นความขัดแย้งกับประชาชนโดยไม่จำเป็น

4) ไม่มีบทลงโทษกับประชาชนที่ไม่จ่ายค่าธรรมเนียมจัดการขยะมูลฝอย หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการบังคับใช้กฎหมาย จำเป็นต้องใช้ช่องทางการฟ้องคดี ซึ่งอาจไม่คุ้มกับต้นทุนและเวลาที่เสียไป เนื่องจากค่าธรรมเนียมจัดการขยะมูลฝอยต่อคน มีมูลค่าไม่มากนัก เมื่อเทียบกับการชนะคดี

5) ประชาชนบางส่วนมีการโต้แย้งว่า กฎหมายไม่ได้ระบุให้ประชาชนมีหน้าที่ที่จะต้องจ่ายค่าจัดการขยะมูลฝอย และมีทัศนคติว่า หน้าที่หลักในการจัดการขยะมูลฝอยเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งเก็บค่าธรรมเนียมจัดการขยะมูลฝอย แล้วนำขยะมูลฝอยไปกำจัดแบบไม่ถูกต้อง เช่น การเทกอง เผากลางแจ้ง ทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการจ่ายค่าธรรมเนียม

7) ประชาชนยังขาดความตระหนักและรับผิดชอบในการจัดการขยะมูลฝอยและคิดว่าได้จ่ายค่าจัดการขยะมูลฝอยในรูปแบบของภาษีท้องถิ่นแล้ว

3.3 บทลงโทษ

กฎหมายทั้ง 2 ฉบับ คือ (1) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และ (2) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตราข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อกำหนดรายละเอียดการดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทางได้ แต่จะแตกต่างกันในเรื่องของการกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน²

3.3.1 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

มาตรา 68 ผู้ใดฝ่าฝืนกฎกระทรวงซึ่งออกตามมาตรา 6 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท

มาตรา 68/1 ผู้ใดฝ่าฝืนกฎกระทรวงซึ่งออกตามมาตรา 6 ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับมูลฝอยติดเชื้อหรือมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3.3.2 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

มาตรา 58/2 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของท้องถิ่นซึ่งออกตามความในมาตรา 34/3 (1) และ (5) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้มีหน้าที่หรือได้รับมอบหมายให้เก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยตามมาตรา 34/1 วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือผู้ได้รับใบอนุญาตตามมาตรา 34/2 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของท้องถิ่นซึ่งออกตามความในมาตรา 34/3 (2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

การกำหนดโทษดังกล่าว ไม่ได้กำหนดโทษสำหรับประชาชนที่ฝ่าฝืน หากประชาชนไม่คัดแยกขยะมูลฝอยตามข้อกำหนดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะมีโทษตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตราข้อบัญญัติท้องถิ่นเรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอยต้องการจะกำหนดบทลงโทษให้แก่ประชาชนที่ไม่ดำเนินการคัดแยกขยะมูลฝอย จะต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมายจัดตั้งท้องถิ่นกำหนดโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนข้อบัญญัติท้องถิ่น คือ มาตรา 60 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 หรือมาตรา 71 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งกำหนดไว้เท่ากัน คือ ให้กำหนดโทษปรับได้ไม่เกิน 1,000 บาท โดยไม่มีโทษจำคุก หรืออาจกำหนดมาตรการบังคับอื่น ๆ เช่น การไม่จัดเก็บขยะมูลฝอยที่ไม่คัดแยกตามที่กำหนดไว้ในเทศบัญญัติ

3.4 แรงจูงใจ

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 และประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2560 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

² อุทธิภักดิ์ กัลยาณภัทรศิษฐ์ และณัฐกร วิทิตานนท์, 2020 “การใช้ข้อบัญญัติท้องถิ่นและเครื่องมือทางนโยบายในการส่งเสริมให้เกิดการคัดแยกขยะที่ต้นทาง: ศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย”

มีหน้าที่และอำนาจในการเก็บขน กำจัดมูลฝอย รวมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดปริมาณ คัดแยกมูลฝอย และรับผิดชอบในการจัดการมูลฝอยต้นทาง ณ แหล่งกำเนิดมูลฝอย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวอาจมีผลให้เกิดการลดหรือกักเก็บก๊าซเรือนกระจก โดยปริมาณที่ลดหรือกักเก็บได้นั้น เรียกว่า คาร์บอนเครดิต สามารถนำมาซื้อขายกัน เพื่อชดเชยการปล่อยก๊าซเรือนกระจกขององค์กรต่าง ๆ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยจึงได้ออกประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดการมูลฝอย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการรองรับการบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกอันเนื่องมาจากการจัดการมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งโครงการถึงขยะเปียกลดโลกร้อน ภายใต้แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ของกระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ดำเนินการรับรองปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ลดหรือกักเก็บได้เพื่อเป็นโครงการนำร่องสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ โดยกระบวนการซื้อขายคาร์บอนเครดิตจะต้องดำเนินการภายใต้ประกาศกระทรวงมหาดไทยข้างต้น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถขายคาร์บอนเครดิตตามโครงการถึงขยะเปียกลดโลกร้อนได้ และนำรายได้ที่ได้จากการขายคาร์บอนเครดิตไปจัดสาธารณประโยชน์ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป โดยเงินที่ได้รับจากการขายคาร์บอนเครดิตถือเป็นรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการรับเงิน การเบิกจ่ายเงิน การฝากเงิน การเก็บรักษาเงิน และการตรวจเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบกระทรวงมหาดไทยอื่นที่เกี่ยวข้อง สำหรับเมืองพัทยาดำเนินการตามข้อบัญญัติเมืองพัทยาที่ออกตามความในมาตรา 70 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมและระเบียบกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ประกาศกระทรวงมหาดไทยข้างต้น เป็นการสร้างแรงจูงใจสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดปริมาณ คัดแยกขยะมูลฝอย และรับผิดชอบในการจัดการขยะมูลฝอยต้นทาง ณ แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย เพื่อให้เกิดรายได้ที่ได้รับจากการขายคาร์บอนเครดิต อย่างไรก็ตาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการขายคาร์บอนเครดิต ทำให้ส่วนใหญ่ไม่สนับสนุนให้เกิดโครงการในพื้นที่

กฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมและยกเว้นค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2567 มีการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอย โดยให้ราชการส่วนท้องถิ่นเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราครึ่งหนึ่งของอัตราค่าธรรมเนียมที่ราชการส่วนท้องถิ่นกำหนด กรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่สามารถคัดแยกมูลฝอยทั้งหมดตามประเภทที่ระบุตามกฎหมายฯ ได้

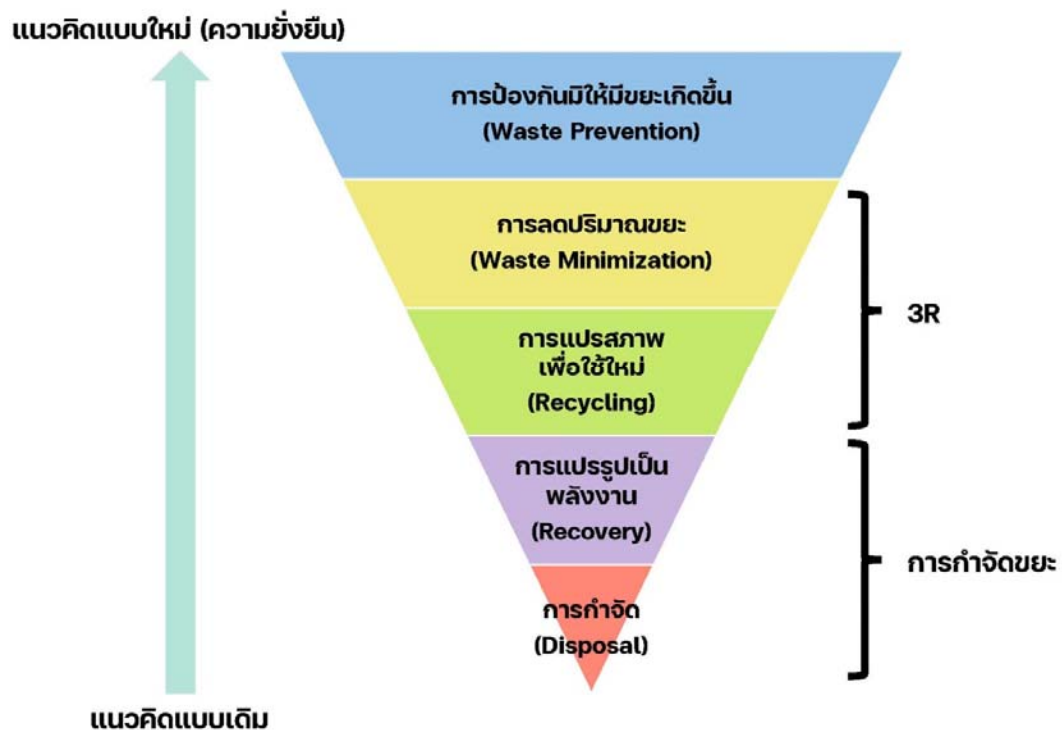
อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ กฎหมายที่กำหนดแรงจูงใจเพื่อให้ประชาชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอย และรับผิดชอบในการจัดการขยะมูลฝอยเพิ่มเติม โดยแรงจูงใจดังกล่าวอาจดำเนินการในรูปของการสนับสนุนงบประมาณดำเนินกิจกรรมการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชน การยกย่องเชิดชู การศึกษาดูงาน ฯลฯ

บทที่ 4

รูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

4.1 กรอบแนวคิด

รูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท จัดทำขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดการจัดลำดับความสำคัญของการจัดการขยะมูลฝอยรูปแบบใหม่ (Waste Management Hierarchy) เพื่อให้การเกิด การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับประเภทของขยะมูลฝอย และให้ความสำคัญกับการคัดแยก ขยะมูลฝอย ณ ต้นทาง ที่สอดคล้องกับรูปแบบการกำจัดขยะมูลฝอย ณ ปลายทาง โดยการพัฒนารูปแบบ การคัดแยกขยะมูลฝอย (Separation) การเก็บรวบรวม (Collection) ขยะมูลฝอยแบบแยกประเภทให้เป็น มาตรฐานเดียวกัน เพื่อส่งเสริมให้มีการนำขยะมูลฝอยไปแปรสภาพเพื่อใช้ใหม่ (Recycling) และแปรรูป เป็นพลังงาน (Energy Recovery) เพื่อให้เหลือขยะมูลฝอยที่ต้องกำจัดให้น้อยที่สุด (Final Disposal) (รูปที่ 7)

รูปที่ 7 ลำดับความสำคัญของการจัดการขยะรูปแบบใหม่ (The Waste Management Hierarchy)

4.2 นิยาม

“ผู้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอย” หมายความว่า ประชาชน หรือครัวเรือน ซึ่งรวมถึงบ้าน คอนโดมิเนียม หอพัก อพาร์ทเมนต์ และอื่น ๆ เพื่อการอยู่อาศัย และเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร สถานประกอบการ สถานบริการ โรงงานอุตสาหกรรม ตลาด หรือสถานที่ใด ๆ ที่เป็นแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย

“บ้านเรือน” หมายความว่า บ้านที่อยู่อาศัย หรือแหล่งที่อยู่อาศัย

“ชุมชนเมือง” หมายความว่า สถานที่ซึ่งมนุษย์ตั้งถิ่นฐานร่วมกัน โดยมีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมเดิมทางธรรมชาติ ผสมผสานกับสภาพแวดล้อมใหม่ที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์ เพื่ออำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตแบบสังคม

“ชุมชนชนบท” หมายความว่า ชุมชนที่อยู่ในเขตชนบท ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรน้อย ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี โดยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม หรืออาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม

“ขยะอาหาร” หมายความว่า อาหารเหลือทิ้งจากทั้งในส่วนของผู้จำหน่ายหรือผู้ค้าปลีก ผู้ประกอบอาหารหรือผู้ให้บริการด้านอาหาร และผู้บริโภค ด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ อาหารที่มีปริมาณเกินความต้องการ อาหารที่รับประทานไม่หมด อาหารกระป๋องที่หมดอายุ เศษผักผลไม้ตกแต่งจาน รวมไปถึงอาหารเน่าเสียและหมดอายุจากการบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม

“ของเสียอันตรายจากชุมชน” หมายความว่า เศษสิ่งของ สิ่งปฏิกูล วัสดุที่ไม่ใช้แล้วหรือเสื่อมสภาพที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งอยู่ในสถานะของแข็ง ของเหลว ก๊าซ หรือของผสม รวมถึงภาชนะบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งมี หรือปนเปื้อน หรือมีองค์ประกอบของสารอันตราย/วัตถุอันตรายที่อาจก่ออันตรายต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์หรือสิ่งแวดล้อมในขณะนั้นหรืออนาคต หากได้รับการจัดการที่ไม่เหมาะสม

“ขยะรีไซเคิล” หมายความว่า ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ ได้แก่ แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ อลูมิเนียม

“ขยะทั่วไป” หมายความว่า ขยะที่ย่อยสลายยาก และไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ถูขนมขบเคี้ยว ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป กระดาษห่ออาหาร กล่องโฟม ซองเครื่องดื่มและเครื่องปรุง ขยะชิ้นใหญ่ หน้ากากอนามัย ชุด ATK ผ้าอ้อมสำเร็จรูป ผ้าอนามัย ของคนปกติ

“มูลฝอยติดเชื้อในชุมชน” หมายความว่า มูลฝอยที่ปนเปื้อนหรือสงสัยว่าปนเปื้อนสิ่งที่ก่อให้เกิดโรค มูลฝอยติดเชื้อในชุมชนเกิดจากกลุ่มผู้ป่วยที่รักษาตัวที่บ้านหรือกลับไปรักษาตัวที่บ้านหรือจากการดูแลสุขภาพที่บ้าน (Home Health Care) เช่น วัสดุและของใช้ต่าง ๆ ที่มีการปนเปื้อนเลือดและสารคัดหลั่งของผู้ป่วยติดบ้าน ติดเตียง ผู้ป่วยล้างไตผ่านทางช่องท้อง การฉีดยาในผู้ป่วยโรคเบาหวาน ผู้ป่วยที่มีแผลกดทับ ผู้ป่วยโควิด-19 (Home Isolation) และผู้ป่วยโรคติดเชื้ออื่น ๆ เป็นต้น เช่น สำลี ผ้าก๊อช ผ้าพันแผล ผ้าอ้อมสำเร็จรูป แผ่นรองซับ หน้ากากอนามัย ถังมือยาง ถังล้างไต ถังปัสสาวะและสายยาง เข็มหรือเข็มอินซูลิน

4.3 รูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

รูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท ครอบคลุมการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง (รูปที่ 8 - 10) มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 การคัดแยกขยะมูลฝอย

กำหนดให้มีการคัดแยกขยะมูลฝอยเป็นแบบ 4 (+1) ประเภท คือ ขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร) ของเสียอันตรายจากชุมชน ขยะรีไซเคิล และขยะทั่วไป โดยคัดแยกมูลฝอยติดเชื้อในชุมชนเพิ่มในกรณีที่มีขยะประเภทนี้เกิดขึ้น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการขยะมูลฝอยแต่ละประเภทได้อย่างเหมาะสม และง่ายในการดำเนินงาน รวมทั้งลดการสัมผัสโรคและความเป็นอันตรายจากการสัมผัสของผู้ดำเนินการเก็บขนขยะมูลฝอย

1) ขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร) คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น

2) ของเสียอันตรายจากชุมชน คือ ขยะมูลฝอยที่ปนเปื้อนหรือมีองค์ประกอบของวัตถุดังต่อไปนี้ วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกไซด์และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรควัตถุกำมันตรังสี เช่น ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ หลอดฟลูออเรสเซนต์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ภาชนะที่ใช้บรรจุสารกำจัดแมลงหรือวัชพืช กระป๋องสเปรย์บรรจุสีหรือสารเคมี เป็นต้น

3) ขยะรีไซเคิล คือ ของเสียบรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้ ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษ กระป๋อง เครื่องดื่ม เศษพลาสติก เศษโลหะ อลูมิเนียม ยางรถยนต์ ก่อหลอม เป็นต้น

4) ขยะทั่วไป คือ ขยะประเภทอื่นนอกเหนือจากขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร)/ขยะรีไซเคิล/ของเสียอันตรายจากชุมชน มีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น กระจกพลาสติก โฟมเปื้อนอาหาร พอยล์เปื้อนอาหาร ซองหรือถุงบรรจุเครื่องอุปโภคต่าง ๆ เป็นต้น

+1) มูลฝอยติดเชื้อในชุมชน คือ ขยะมูลฝอยที่ปนเปื้อนสิ่งที่ก่อให้เกิดโรค เลือด และสารคัดหลั่งของผู้ป่วยที่รักษาตัวที่บ้าน/กลับไปรักษาตัวที่บ้าน/จากการดูแลสุขภาพที่บ้าน เช่น สำลี ผ้าก๊อช ผ้าพันแผล ผ้าอ้อมสำเร็จรูป แผ่นรองขับ หน้ากากอนามัย ถุงมือยาง ถุงล้างไต ถุงปัสสาวะและสายยาง เข็มหรือเข็มอินซูลิน เป็นต้น

4.3.2 วิธีการจัดการขยะมูลฝอย

1) ขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร)

- ผู้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยจัดการเอง โดยการนำเศษอาหารไปเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงไส้เดือนดิน จากขยะอาหาร (เศษผัก) การทำปุ๋ยหมักด้วยวิธีต่าง ๆ (ถังขยะเปียกลดโลกร้อน) การทำน้ำหมักจุลินทรีย์ และใช้บำรุงดินหรือบำรุงต้นไม้ ทั้งนี้ ในชุมชนเมืองที่มีพื้นที่จำกัดอาจจะไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด สามารถแบ่งเศษอาหารไปเลี้ยงสัตว์ขนาดเล็ก (สุนัข แมว) หรือการหมักทำปุ๋ยอย่างง่ายที่ไม่ต้องใช้พื้นที่มากนัก สำหรับชุมชนชนบทที่มีความพร้อม สามารถนำขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร) มาใช้ประโยชน์เอง โดยไม่จำเป็นต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการ

- ผู้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการ ถ้าเป็นขยะอาหาร ประชาชนต้องแยกน้ำออกก่อนใส่ลงในถุงหรือภาชนะสีเขียว หรือถุงหรือภาชนะที่สามารถมองเห็นได้หรือเขียน

ข้อความกำกับ และปิดฝามิดชิด นำมาวางไว้ตามวันและเวลาที่กำหนด เพื่อส่งต่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาเก็บรวบรวมนำไปกำจัดอย่างถูกต้องต่อไป

2) ของเสียอันตรายจากชุมชน

- ผู้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการ โดยใส่ลงในถุงสีส้ม หรือถุงที่สามารถมองเห็นได้หรือเขียนข้อความกำกับ นำมาวางไว้ตามวันและเวลาที่กำหนด หรือนำไปทิ้ง ณ จุดรวบรวม ของเสียอันตรายจากชุมชน (Drop off) เพื่อส่งต่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาเก็บรวบรวมนำไปกำจัด อย่างถูกต้องต่อไป

3) ขยะรีไซเคิล

- ผู้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยจัดการเอง โดยขายให้กับชาเล้ง/ร้านรับซื้อของเก่า หรือบริจาคให้กับ โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ของมูลนิธิ องค์กร สมาคมต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น เช่น โครงการบริจาคอะลูมิเนียมเพื่อจัดทำ ขาเทียมพระราชทาน โครงการหลังคาเขียวเพื่อมูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก โครงการ “เปลี่ยนพลาสติกเป็นบุญ” (เมื่อคุณหมุนเวียน) โครงการขยะไม่กำพร้าเมื่อนำมาแปรรูปเป็นพลังงาน โครงการถนนสีเขียวจากการ Upcycling บรรจุภัณฑ์กาแฟซอง โครงการอ่านสร้างชาติของมูลนิธิกระจกเงา และ โครงการ “ว๊ากับราเดย์ บราเก่าเราขอ” อื่น ๆ เป็นต้น

- ผู้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการ โดยใส่ลงในถุงสีเหลือง หรือถุงที่สามารถมองเห็นได้หรือเขียนข้อความกำกับ ควรแยกขยะรีไซเคิลออกตามประเภทของวัสดุที่รีไซเคิลได้ นำมาวางไว้ตามวันและเวลาที่กำหนด หรือนำไปวางไว้ ณ จุดรับขยะรีไซเคิล (Drop Point) หรือธนาคารขยะรีไซเคิล เพื่อส่งต่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาเก็บรวบรวมนำไปเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิลต่อไป

4) ขยะทั่วไป

- ผู้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการ โดยใส่ลงในภาชนะที่มี ขนาดเหมาะสมหรือถุงดำ ถุงสีน้ำเงิน หรือถุงที่สามารถมองเห็นได้หรือเขียนข้อความกำกับ นำมาวางไว้ตามวัน และเวลาที่กำหนด เพื่อส่งต่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาเก็บรวบรวมนำไปกำจัดอย่างถูกต้องต่อไป

ทั้งนี้ หากขยะมูลฝอยทุกประเภทที่มีน้ำหรือน้ำแข็งเหลืออยู่ให้แยกส่วนที่เป็นน้ำออกก่อน นำขยะมูลฝอยใส่ในภาชนะรองรับ

5) มูลฝอยติดเชื้อในชุมชน

- ผู้ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการ โดยใส่ลงในถุงหรือ ภาชนะสีแดง หรือถุงหรือภาชนะที่เขียนข้อความกำกับ นำมาวางไว้ตามวันและเวลาที่กำหนด หรือนำไปทิ้ง ณ จุดทิ้งมูลฝอยติดเชื้อชุมชน (Drop off) โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเก็บรวบรวม ณ ที่พักรวมมูลฝอยติดเชื้อ ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลหรือศูนย์บริการสาธารณสุขหรือตามท้องที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนด และรวบรวมนำไปกำจัดอย่างถูกต้องต่อไป

4.3.3 การเก็บรวบรวมและขนขะมูลฝอยแบบแยกประเภท

ภาชนะและการบรรจุ

1) ขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร) กำหนดให้ใช้ภาชนะที่มีความแข็งแรง ทนทานไม่รั่วซึม มีฝาปิดมิดชิดเพื่อป้องกันสัตว์พาหะนำโรคและกลิ่นเหม็น ถุงสีเขียว ถุงพลาสติกใสหรือสีขาวขุ่น (ถุงพลาสติกหิ้ว) ถุงพลาสติกทุกชนิดที่ประชาชนได้รับและมีการใช้งานอยู่แล้ว ที่สามารถมองเห็นประเภทขยะมูลฝอยหรือถุงที่มีข้อความระบุประเภทของขยะมูลฝอยหรือขอให้ประชาชนเขียนข้อความกำกับ

2) ขยะเสียนตรายจากชุมชน และขยะรีไซเคิล กำหนดให้ใช้ถุงสีตามประเภทของขยะมูลฝอย (ของเสียนตรายจากชุมชนใช้ถุงสีส้ม และขยะรีไซเคิลใช้ถุงสีเหลือง) ถุงพลาสติกใสหรือสีขาวขุ่น (ถุงพลาสติกหิ้ว) ถุงพลาสติกทุกชนิดที่ประชาชนได้รับและมีการใช้งานอยู่แล้ว ที่สามารถมองเห็นประเภทขยะมูลฝอยหรือถุงที่มีข้อความระบุประเภทของขยะมูลฝอยหรือขอให้ประชาชนเขียนข้อความกำกับ

3) ขยะทั่วไป กำหนดให้ใช้ถุงดำ ถุงสีน้ำเงิน ถุงพลาสติกใสหรือสีขาวขุ่น (ถุงพลาสติกหิ้ว) ถุงพลาสติกทุกชนิดที่ประชาชนได้รับและมีการใช้งานอยู่แล้ว ที่สามารถมองเห็นประเภทขยะมูลฝอยหรือถุงที่มีข้อความระบุประเภทของขยะมูลฝอยหรือขอให้ประชาชนเขียนข้อความกำกับ หรือภาชนะอื่นที่มีขนาดเหมาะสมกับปริมาณขยะที่จะทิ้ง ปิดฝาให้สนิท ไม่มีขยะล้นนอกนอกภาชนะ

4) มูลฝอยติดเชื้อในชุมชน กำหนดให้ใช้ถุงสีแดงหรือถุงที่มีข้อความระบุประเภทของขยะมูลฝอยหรือขอให้ประชาชนเขียนข้อความกำกับ

การจัดระบบเก็บขนขยะมูลฝอย

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดวัน เวลา สถานที่ และเส้นทางการเก็บขนขยะมูลฝอยแต่ละประเภทตามความเหมาะสม

- ขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร) ควรจัดรถเก็บขนแยกต่างหาก โดยอาจใช้รถขนาดเล็ก เพื่อความสะดวกรวดเร็วและคล่องตัว ไม่มีการปะปนกับขยะมูลฝอยประเภทอื่น ๆ

- ของเสียนตรายจากชุมชน ขยะรีไซเคิล และขยะทั่วไป สามารถใช้รถเก็บขนร่วมกันได้ โดยจัดช่องเก็บตามประเภทขยะมูลฝอยให้เป็นสัดส่วน หรือกำหนดวันและเวลาในการเก็บขนขยะมูลฝอยแต่ละประเภท

- มูลฝอยติดเชื้อในชุมชน ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

2) ไม่มีการตั้งภาชนะรองรับขยะมูลฝอยในที่สาธารณะ เว้นแต่เป็นจุดที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด เช่น ตลาด (ตลาดสด ตลาดนัด ตลาดโต้รุ่ง ตลาดอื่น ๆ) ป้ายรถเมล์ สวนสาธารณะ และสถานที่จัดกิจกรรมกลางแจ้ง (งานแฟร์ งานอีเวนท์ งานวิ่ง งานอื่น ๆ) เนื่องจากการตั้งถังขยะมูลฝอยตามจุดทิ้งขยะมูลฝอยหน้าบ้านเรือนและตามริมถนน จะทำให้ประชาชนไม่คัดแยกขยะมูลฝอย พบปัญหาการทิ้งขยะมูลฝอยไม่ลงถัง ขยะมูลฝอยล้นถังลงมาเกลื่อนกลาด รวมถึงอาจมีผู้ไม่หวังดีนำสิ่งแปลกปลอมมาทิ้งในถังขยะมูลฝอย ทั้งนี้ สำหรับบริเวณเฉพาะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดให้ตั้งภาชนะรองรับขยะมูลฝอยในที่สาธารณะได้ โดยพิจารณาจัดตั้งให้เพียงพอและเหมาะสม (รูปที่ 11)

4.3.4 การกำจัดขยะมูลฝอยที่ปลายทาง

1) ขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร) กำจัดโดยการหมักทำปุ๋ย (Composting) เพื่อเป็นสารปรับปรุงดิน โดยใช้กระบวนการย่อยสลายสารอินทรีย์ทางชีวภาพแบบใช้ออกซิเจน ภายใต้สภาวะที่มีอุณหภูมิสูง สามารถลดปริมาณก๊าซมีเทนซึ่งก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน และเป็นวิธีที่ไม่ยุ่งยาก ต้นทุนการดำเนินงานไม่สูง

หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีระบบหมักทำปุ๋ย ควรจัดทำโครงการจัดสร้าง/ปรับปรุง/เพิ่มศักยภาพของสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยให้มีระบบเกี่ยวกับการจัดการขยะอาหาร หรือส่งต่อขยะอาหารให้กับธุรกิจในการจัดการและใช้ประโยชน์ขยะอาหารอย่างครบวงจร เพื่อเป็นวัตถุดิบและสร้างมูลค่าในอุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นในกลุ่มการเลี้ยงสัตว์ หมักเป็นก๊าซชีวภาพเพื่อแปลงเป็นพลังงาน หมักทำปุ๋ยใช้ในการเกษตร อื่น ๆ และติดตาม เก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมในการจัดการขยะอาหารที่เหมาะสมกับพื้นที่

2) ขยะเสียอันตรายจากชุมชน เก็บรวบรวมและนำส่งไปยังสถานที่เก็บกักมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนของจังหวัด เพื่อส่งไปกำจัดโดยการใช้หลุมฝังกลบกากของเสียอันตราย เตาเผากากของเสียอันตราย หรือเตาเผาปูนซีเมนต์ ณ โรงงานบำบัด/กำจัดกากอุตสาหกรรม ประเภท 101 และ 105

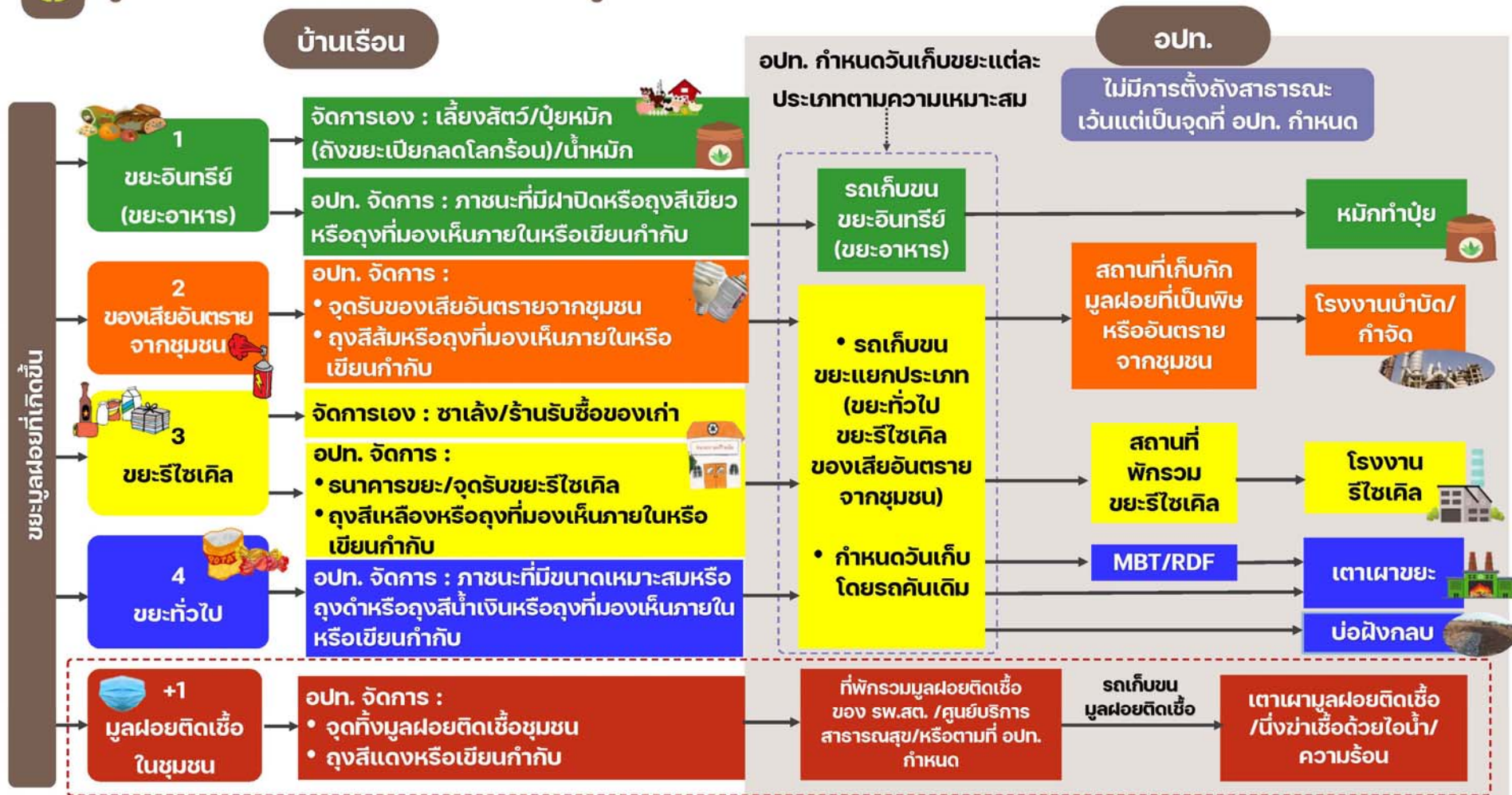
3) ขยะรีไซเคิล เก็บรวบรวมและนำส่งไปยังสถานที่พักรวมขยะรีไซเคิลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเข้าสู่โรงงานรีไซเคิล ทั้งนี้ ขยะบรรจุภัณฑ์บางประเภทที่มีราคารับซื้อต่ำหรือไม่มีการรับซื้อ โดยร้านรับซื้อของเก่า ขอให้เก็บรวบรวมให้มีปริมาณมาก เพื่อเพิ่มมูลค่าให้คุ้มค่าต่อการนำกลับเข้าสู่ระบบรีไซเคิล

4) ขยะทั่วไป (1) สามารถนำไปผลิตเป็นเชื้อเพลิงขยะ (Refuse Derived Fuel : RDF) เพื่อนำไปเผาในเตาเผาขยะมูลฝอย (2) นำไปกำจัดโดยเผาทำลายโดยตรง ซึ่งเป็นเทคโนโลยีปลายทางที่ลดก๊าซเรือนกระจกได้มากที่สุด และสามารถลดปริมาตรขยะมูลฝอยได้ถึงร้อยละ 70 – 90 รวมทั้งนำความร้อนจากการเผาไหม้สามารถใช้เป็นพลังงานในการผลิตไฟฟ้า (3) นำไปฝังกลบแบบถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill) หรือฝังกลบแบบกึ่งใช้อากาศ (Semi-Aerobic Landfill) ซึ่งเป็นระบบที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการค่อนข้างต่ำ

5) มูลฝอยติดเชื้อในชุมชน ดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยใช้เตาเผามูลฝอยติดเชื้อ ระบบนิ่งฆ่าเชื้อด้วยไอน้ำ และการทำลายเชื้อด้วยความร้อน

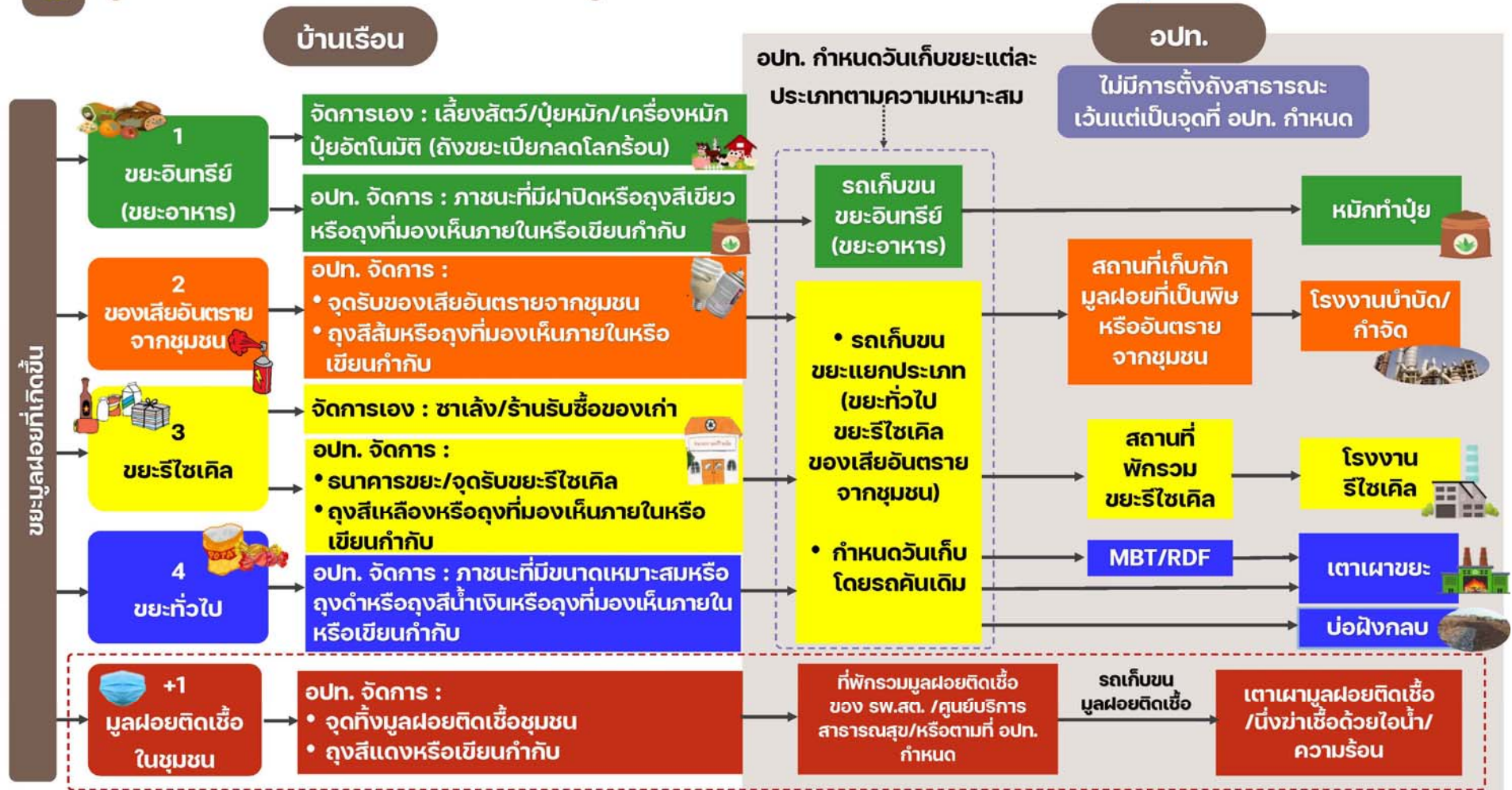
รูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท 4 (+1)

รูปที่ 8 รูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

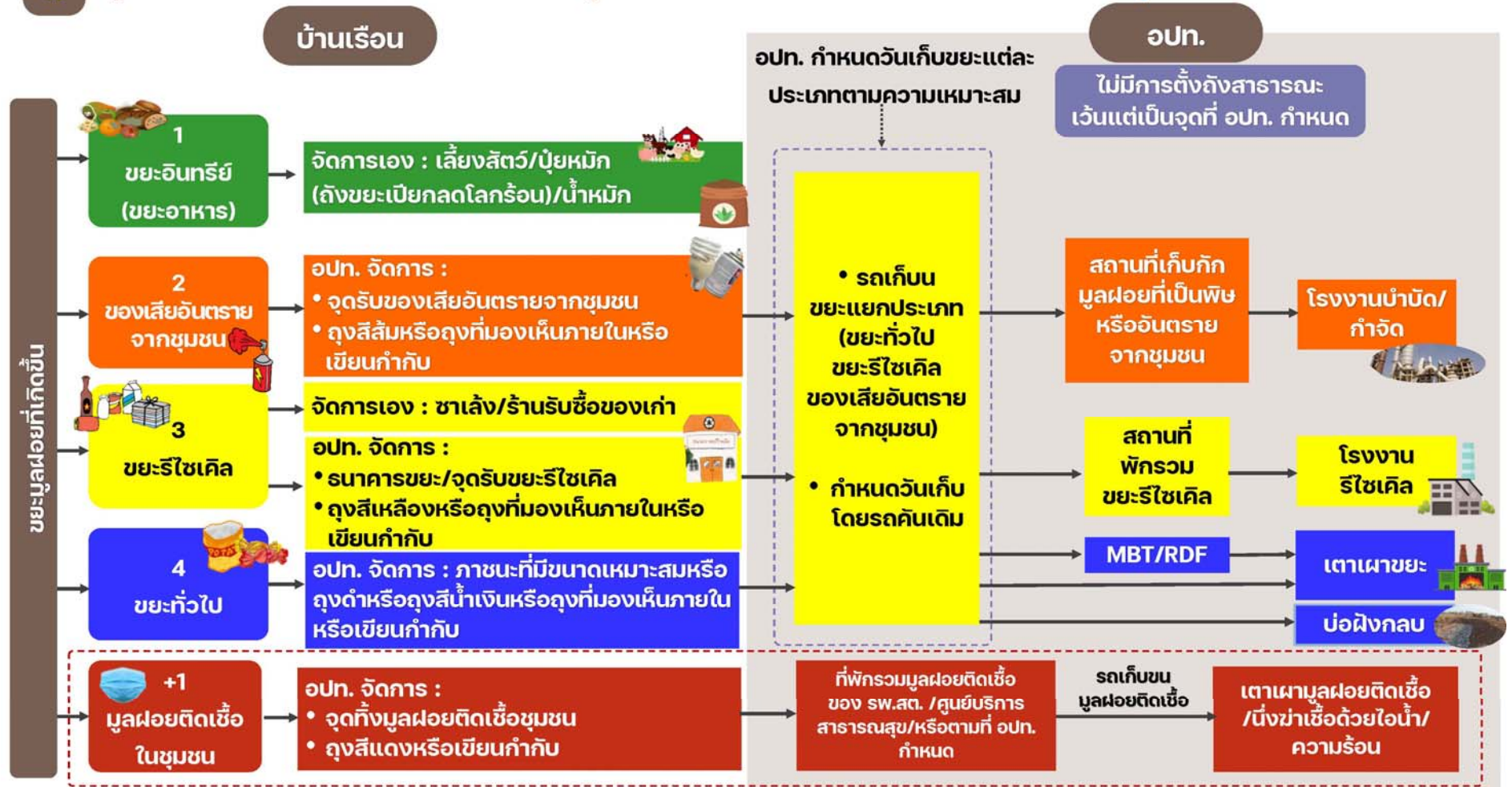
รูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท 4 (+1) สำหรับชุมชนเมือง

รูปที่ 9 รูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท สำหรับชุมชนเมือง

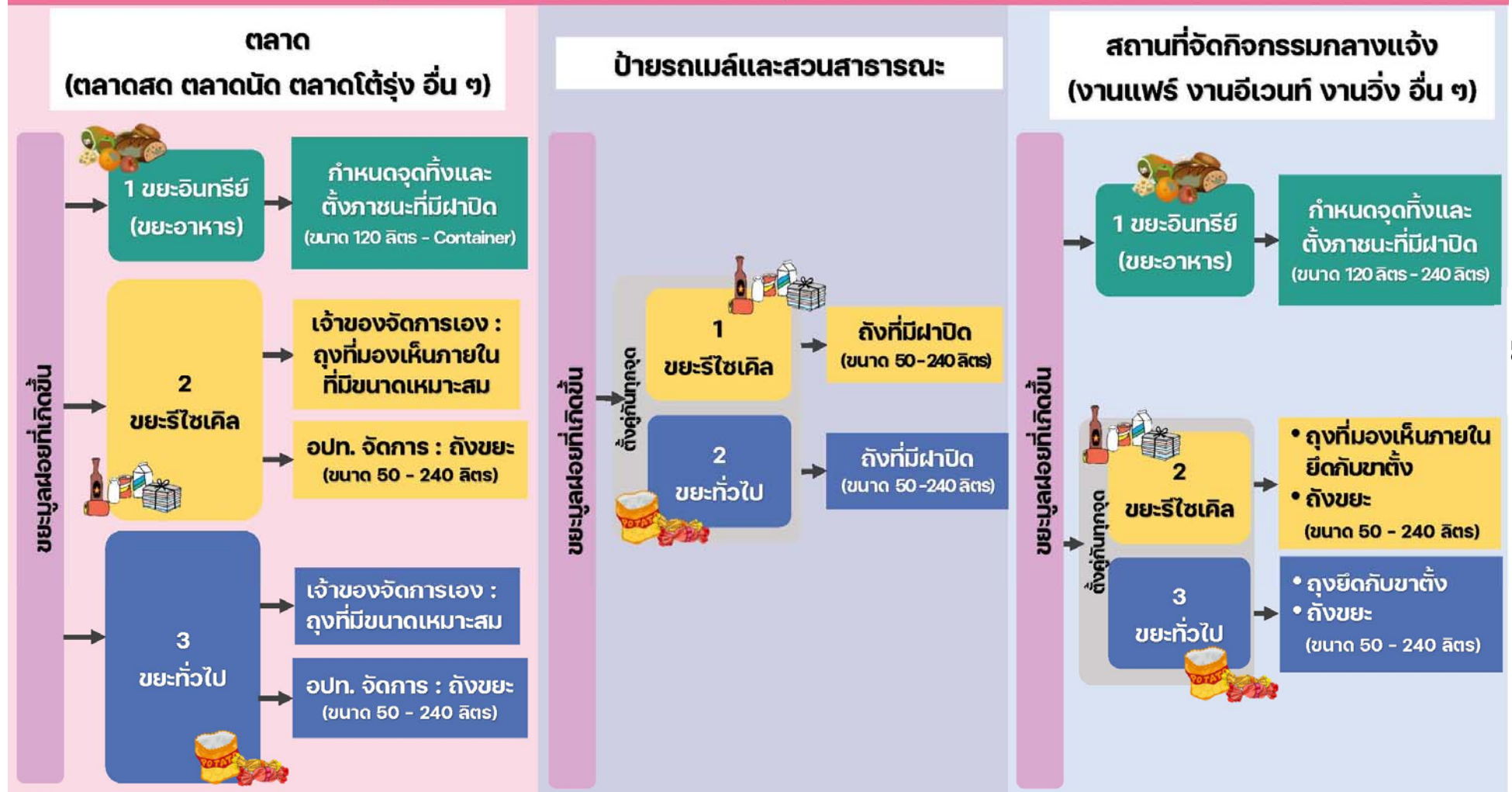

รูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท 4 (+1) สำหรับชุมชนชนบท

รูปที่ 10 รูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท สำหรับชุมชนชนบท

รูปแบบการจัดตั้งภาชนะรองรับขยะมูลฝอยของ อปท. ในที่สาธารณะ

รูปที่ 11 รูปแบบการจัดตั้งภาชนะรองรับขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในที่สาธารณะ

4.4 แนวทางการขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

การผลักดันให้เกิดการจัดรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท ต้องอาศัยการขับเคลื่อนทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานส่วนกลางเพื่อให้สามารถเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

4.4.1 การขับเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินงานโดยอาศัยกลไกการขับเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4 ขั้นตอน (รูปที่ 12) ดังนี้

1. การกำหนดแนวทางของรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท และการกำจัดอย่างถูกต้อง

นำนโยบายจากหน่วยงานส่วนกลาง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบริบทของพื้นที่ มากำหนดแนวทางในการดำเนินงานให้มีความชัดเจนและเหมาะสม ดังนี้

- 1) ต้นทาง มุ่งเน้นให้เกิดการคัดแยกขยะมูลฝอย 4 (+1) ประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร) ของเสียอันตรายจากชุมชน ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และมูลฝอยติดเชื้อในชุมชน ตามข้อ 4.3.1 และ 4.3.2
- 2) กลางทาง กำหนดภาชนะรองรับและการจัดระบบการเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท ตามข้อ 4.3.3
- 3) ปลายทาง มุ่งเน้นการจัดขยะมูลฝอยอย่างถูกต้องเหมาะสม ตามข้อ 4.3.4

2. การรับรู้ร่วมกัน

1) แร่งขับเคลื่อนจาก “ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนทีมงาน ลงพื้นที่ และติดตามงาน ดังนี้

(1) การวางกลยุทธ์ของผู้บริหารท้องถิ่น จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของงาน การกำหนดนโยบายไม่ควรมีความสลับซับซ้อนมากเกินไป สามารถเข้าใจและง่ายต่อการปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จได้ ประหยัดเวลา และทรัพยากรอื่น ๆ ไม่ให้สิ้นเปลือง

(2) การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่องานจะได้สำเร็จ ลุล่วง เรียบร้อย รวดเร็ว มอบหมายงานที่มีความสำคัญ ให้โอกาส และสนับสนุนผู้ได้บังคับบัญชาหากมีปัญหา อุปสรรคในเรื่องต่าง ๆ

(3) การทำงานเชิงรุก มุ่งผลงานในเนื้องานเป็นหลักมากกว่ารูปแบบหรือพิธีการ เริ่มต้นการทำงานในสิ่งที่ถูกต้องและจำเป็น เพื่อให้งานสำเร็จ

(4) ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ แสดงถึงความสุจริตใจในการทำงาน ต้องเปิดเผย ชัดเจน ตรงไปตรงมา ตอบคำถามของสังคมได้ สามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น

2) การสร้างความตระหนักและความร่วมมือ

(1) การสร้างการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอย โดยสร้างแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยนอกจากภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

- การจัดกิจกรรมที่ทั้งเจ้าหน้าที่และประชาชนสามารถมีส่วนร่วม อาทิ ธนาคารขยะ ตลาดนัดขายสินค้าการเกษตรจากการใช้ปุ๋ยหมักที่หมักจากขยะอินทรีย์ของชุมชน

- การอาสาเป็นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยนอกเวลาราชการ อาทิจำหน้าที่ในธนาคารขยะ

(2) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอย อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ผ่านช่องทางประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ อาทิ

- การใช้เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ ได้แก่ การจัดประชาคมในชุมชน การเคาะประตูบ้าน
- การใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ เสียงตามสาย รถวิ่งประชาสัมพันธ์ สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ ยูทูบ

(3) การสร้างพื้นที่นำร่องหรือชุมชนเครือข่าย โดยเริ่มต้นจากชุมชนที่มีความพร้อมและเข้มแข็ง เพื่อเป็นตัวอย่างและขยายผลไปให้ครอบคลุมทุกชุมชน ดังนี้

- การรับสมัครสมาชิกเข้าร่วมโครงการ อาทิจำ ชุมชน แกนนำจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก (อถล.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) และหมอดิน
- การแต่งตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบ หรือการจัดตั้งทีมเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย โดยผู้นำชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ (เป็นเจ้าภาพหลัก) แกนนำ อถล. อสม. และ ทสม. เป็นผู้หนุนเสริมสนับสนุนกิจกรรม/การเฝ้าระวังในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบจัดทำแผนการรับซื้อ/เก็บรวบรวม/การเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย
- การจัดตั้งเครือข่ายชุมชน ดำเนินการคัดแยกขยะมูลฝอยและใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- การพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยรายครัวเรือน พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลและพิกัดในแผนที่ออนไลน์ Google my map ของชุมชนเครือข่าย สถานประกอบการประเภทต่าง ๆ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ตลาด วัด เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลในการพัฒนาระบบกลางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(4) การสร้างการรับรู้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินโครงการ/กิจกรรมให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชุมชน โรงเรียน หน่วยงาน สถานประกอบการ ตลาด วัด ต่อเนื่องทุกปี เช่น การลดปริมาณขยะมูลฝอยตามหลัก 3R การลดเลิกใช้ถุงพลาสติก/โฟม การจัดการและคัดแยกขยะมูลฝอยประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นทาง การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ วิธีการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

3. การได้รับประโยชน์ร่วมกัน

มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถึงประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกันจากการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท ตัวอย่างเช่น

- 1) ปริมาณขยะมูลฝอยลดลง ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอยลดลง ประหยัดงบประมาณของประเทศ

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีทางเลือกในการจัดการขยะมูลฝอยที่หลากหลาย เช่น การหมักทำปุ๋ย การผลิตเชื้อเพลิงขยะ (Refuse Derived Fuel : RDF) การผลิตพลังงานจากขยะมูลฝอย (Waste to Energy : WTE)

3) ประชาชนจ่ายค่าธรรมเนียมการเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอยลดลง

4) ประชาชน ชุมชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรายได้หรือผลประโยชน์จากการขายขยะรีไซเคิล การได้น้ำหมักหรือปุ๋ยหมักราคาถูก การขาย Carbon Credit หรือการประเมิน Carbon Footprint

5) บ้านเมืองสะอาดสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

4. การสร้างกฎกติกา

ระยะภาคสมัครใจ

1) จัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ว่าด้วยความร่วมมือในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ เพื่อขอความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาทิ

- ภาคเอกชน/ร้านรับซื้อของเก่า สนับสนุนการรับซื้อขยะรีไซเคิล พัฒนาดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อให้ประชาชนทราบราคาตามกลไกตลาดและจุดรับซื้อขยะรีไซเคิลที่สะดวก ใกล้กับที่อยู่อาศัย และสร้างกลไกในการจัดระบบการขนส่งสามารถเข้ามารับซื้อขยะรีไซเคิลจากบ้านเรือนโดยตรง

- ผู้นำชุมชน/ผู้ประกอบการ คัดแยกและนำขยะมูลฝอยแต่ละประเภทออกมาไว้หน้าอาคาร ที่พัก หรือเคหะสถาน ตามวันและเวลาที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

2) จัดทำธรรมนูญพลเมือง เพื่อกำหนดหน้าที่ให้กับประชาชนในขณะที่ยังไม่มีการออกเป็นกฎหมาย โดยจะดำเนินการผ่านความร่วมมือของชุมชน ข้อตกลงที่ควรกำหนด ได้แก่

- แหล่งกำเนิดที่ไม่คัดแยกขยะมูลฝอย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะไม่จัดเก็บขยะมูลฝอย
- แหล่งกำเนิดที่สามารถคัดแยกขยะมูลฝอยและสามารถจัดการขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร) ได้เองจะเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอยในอัตราที่น้อยกว่าแหล่งกำเนิดที่สามารถคัดแยกขยะมูลฝอยได้แต่ไม่สามารถจัดการขยะอินทรีย์ (ขยะอาหาร) ได้เอง

- ไม่ให้นำขยะมูลฝอยมาวางไว้หน้าหน้าอาคาร ที่พัก หรือเคหะสถาน จนกว่าจะถึงวันที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดการจัดเก็บขยะมูลฝอยประเภทนั้น ๆ ดังนั้น การไม่มีถังขยะสาธารณะในพื้นที่ทั่ว ๆ ไป จะทำให้สามารถปรับวินัยประชาชนได้

การดำเนินงานลักษณะนี้ ทีมผู้บริหาร ทีมงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการชี้แจงขอความร่วมมือ สร้างการรับรู้โดยทั่วถึงกัน และในกรณีที่เกิดปัญหาร้องเรียน ต้องมีการชี้แจงให้ผู้ร้องเรียนรับทราบในรายละเอียดของการปฏิบัติตามธรรมนูญพลเมืองโดยทันที เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนและทีมงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ระยะภาคบังคับ

3) การออกข้อบัญญัติท้องถิ่น

- กำหนดหลักเกณฑ์การคัดแยกขยะมูลฝอย จุดทิ้ง กำหนดวันทิ้ง และการรวบรวมเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

- กำหนดค่าธรรมเนียมการเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งต้องมีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมจากบ้านเรือนและแหล่งกำเนิดต่าง ๆ โดยให้เก็บตามปริมาณขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมได้

- ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นกำหนดให้ประชาชนและแหล่งกำเนิดต้องคัดแยกขยะมูลฝอยภายใต้มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และมาตรา 34/3 (2) แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และกฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมและยกเว้นค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2567

- กำหนดแรงจูงใจ กรณีแหล่งกำเนิดที่มีการคัดแยกและแหล่งกำเนิดที่ไม่มีการคัดแยก กรณีแหล่งกำเนิดที่มีการทิ้งขยะมูลฝอยจำนวนมากต้องจ่ายค่าธรรมเนียมมาก กรณีแหล่งกำเนิดที่มีการทิ้งขยะมูลฝอยน้อยต้องจ่ายค่าธรรมเนียมน้อยลง

- บทกำหนดโทษ กรณีแหล่งกำเนิดไม่คัดแยกขยะมูลฝอย หรือไม่จ่ายค่าธรรมเนียมการให้บริการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอย กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ต้องจัดเก็บขยะมูลฝอย และมีระวางโทษปรับตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

และมีข้อเสนอบทกำหนดโทษต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีจัดเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอย และยังไม่นำไปจัดแบบไม่ถูกต้อง

4.4.2 การขับเคลื่อนของหน่วยงานส่วนกลาง

การขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภทของหน่วยงานส่วนกลางดำเนินงานโดยการพัฒนาเพื่อออกเป็นกฎหมายกลาง ดังนี้

- 1) ศึกษาหลักการตามข้อ 4. การสร้างกฎกติกา ในส่วนของการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น พิจารณาหลักการที่มีผลสำเร็จมาบรรจุไว้ในกฎหมายกลาง

- 2) ศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอย โดยเก็บค่าธรรมเนียมในรูปแบบของการจำหน่ายถุงใส่ขยะมูลฝอยที่มีตราสัญลักษณ์ของภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การขับเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้บริหาร อปท.

กำหนดนโยบาย สนับสนุนทีมงาน
ลงพื้นที่ติดตามอย่างต่อเนื่อง

1. MOU ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

2. ธรรมนูญพลเมือง

“ไม่แยกไม่เก็บ” และ “ค่าธรรมเนียมที่แตกต่างกัน
ระหว่างมีการคิดแยกขยะและจัดการเอง หรือให้
อปท. จัดการ”

3. ข้อบัญญัติท้องถิ่น

- การคิดแยก/จุดทิ้งขยะ/กำหนดวันทิ้งขยะ/
การรวบรวมเก็บขนแบบแยกประเภท
- ค่าธรรมเนียมการเก็บขน/กำจัดขยะที่แตกต่างกัน
(คิดแยก/ไม่คิดแยก/ทิ้งมากจ่ายมาก)
- กำหนดโทษ (ไม่เก็บขยะ/ปรับ)

1. ปริมาณขยะลดลง/ค่าใช้จ่ายในการเก็บขนและ
กำจัดขยะลดลง/ประหยัดงบประมาณ

2. อปท. มีทางเลือกในการจัดการขยะที่หลากหลาย
เช่น หมักปุ๋ย RDF WTE

3. ประชาชนจ่ายค่าธรรมเนียมการเก็บขน/กำจัดขยะลดลง

4. ประชาชน/ชุมชน/อปท. มีรายได้หรือผลประโยชน์จากการขายขยะรีไซเคิล/
ได้นำหมักหรือปุ๋ยหมักราคาราคาถูก/Carbon Credit/Carbon Footprint

5. บ้านเมืองสะอาด สุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

รูปที่ 12 การขับเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(ร่าง) ประกาศ.....

เรื่อง การเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

เพื่อให้เป็นไปตามประกาศพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ ประกอบกับ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดการมูลฝอย พ.ศ. ๒๕๖๗ ข้อ ๑๑ ให้ส่วนราชการส่วนท้องถิ่นประกาศกำหนดวัน เวลา สถานที่ และเส้นทางการเก็บและขนขยะมูลฝอยให้ผู้ก่อให้เกิดมูลฝอยทราบล่วงหน้าเป็นเวลาพอสมควร

เทศบาล..... อำเภอ..... จังหวัด..... จึงประกาศกำหนดวัน เวลา และเส้นทางการเก็บและขนขยะมูลฝอย ดังนี้

๑. วัน เวลา สถานที่ ที่ประชาชนรวบรวมมูลฝอยในจุดที่กำหนด

ประเภท	วัน	พื้นที่ดำเนินการ
ขยะทั่วไป	วัน.....ถึง วัน..... เวลา.....	๑. ชุมชน..... ๒. ชุมชน..... ๓. ชุมชน.....
ขยะอินทรีย์	วัน.....ถึง วัน..... เวลา.....	(เส้นทางที่ ...) ตลาด... (เส้นทางที่ ...) ถนน...

ในการทิ้งขยะมูลฝอยดังกล่าว สำหรับเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่ (ไม่ใช่สถานที่สาธารณะ) ขอให้คัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งทุกครั้ง

จึงประกาศมาให้ทราบโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ... เดือน พ.ศ.

รูปที่ 13 ตัวอย่าง (ร่าง) ประกาศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เรื่อง การเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

ตารางที่ 3 ตัวอย่างตารางแสดง วัน เวลาและเส้นทางการเก็บและขนขยะมูลฝอยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางแสดง วัน เวลาและเส้นทางการเก็บและขนขยะมูลฝอย ในเขต.....

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.

วันที่เก็บขน	เวลาในการเก็บและขนขยะ	เส้นทางการเก็บและขนขยะ	หมายเหตุ
วันจันทร์	ตั้งแต่เวลา 00.00 น. เป็นต้นไป	- บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ...	
วันอังคาร	ตั้งแต่เวลา 00.00 น. เป็นต้นไป	- บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ...	
วันพุธ	ตั้งแต่เวลา 00.00 น. เป็นต้นไป	- บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ...	
วันพฤหัสบดี	ตั้งแต่เวลา 00.00 น. เป็นต้นไป	- บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ...	
วันศุกร์	ตั้งแต่เวลา 00.00 น. เป็นต้นไป	- บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ...	
วันเสาร์	ตั้งแต่เวลา 00.00 น. เป็นต้นไป	- บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ... - บ้าน..... หมู่ ...	

บทที่ 5

แผนการขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

5.1 แผนงานและกิจกรรมการดำเนินงาน

5.1.1 ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566 - 2567)

มุ่งเน้นการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทิ้งและคัดแยกขยะมูลฝอยของประชาชน การจัดเก็บขยะมูลฝอยแต่ละประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่มีอยู่ภายใต้แผนงาน ดังนี้

แผนงานที่ 1 การผลักดันพื้นที่นำร่อง

1) คัดเลือกและสนับสนุนพื้นที่นำร่องในการดำเนินการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท โดยใช้กลไกบันทึกข้อตกลง (MOU) ว่าด้วยความร่วมมือในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ และธรรมนูญพลเมือง เพื่อกำหนดหน้าที่ให้กับประชาชนในขณะที่ยังไม่มีการออกเป็นกฎหมาย

2) ถอดบทเรียนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและล้มเหลวในการดำเนินการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท รวมทั้งออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย

แผนงานที่ 2 การสื่อสารประชาสัมพันธ์

1) สร้างความรู้ ความเข้าใจ และรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะมูลฝอยแบบแยกประเภทตามระบบการเก็บขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) จัดทำองค์ความรู้ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในสื่อต่าง ๆ และระบบออนไลน์ ถึงผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอยทั้งระดับประเทศและระดับโลก เพื่อสร้างความตระหนักของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางอย่างต่อเนื่อง รวมถึงประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกันจากการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

3) สร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งจัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการขยะมูลฝอยในระดับชุมชน

แผนงานที่ 3 การขยายผลการดำเนินงาน

1) ออกเป็นนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศมีรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

2) จัดทำคู่มือสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดระบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

แผนงานที่ 4 การสนับสนุนงบประมาณ

1) สนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดหาครุภัณฑ์เก็บขนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) สนับสนุนงบประมาณสำหรับการก่อสร้าง/ปรับปรุง/เพิ่มศักยภาพของระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่ปลายทาง

5.1.2 ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2568 - 2570)

มุ่งเน้นการยกระดับการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทยโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท โดยมีกฎหมายและกฎระเบียบรองรับ ภายใต้แผนงาน ดังนี้

แผนงานที่ 5 การจัดทำหลักเกณฑ์และการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น

1) ยกร่างหลักเกณฑ์การออกข้อบัญญัติท้องถิ่น การคัดแยกขยะมูลฝอย จุดทิ้ง กำหนดวันทิ้ง และการรวบรวมเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท กำหนดค่าธรรมเนียมการเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอย แรงจูงใจ และบทกำหนดโทษ

2) สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย ครอบคลุมการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท การกำหนดและจัดเก็บอัตราค่าธรรมเนียมการเก็บขนและการกำจัดขยะมูลฝอย แรงจูงใจ และบทกำหนดโทษ

แผนงานที่ 6 การจัดทำกฎหมายกลาง

1) การศึกษาพัฒนากฎหมาย กฎระเบียบที่มีอยู่ให้ครอบคลุมการคัดแยกขยะมูลฝอย ค่าเก็บขน และค่ากำจัดขยะมูลฝอย

2) การพัฒนากฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องให้ทันต่อบริบทของโลก เช่น กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน (CE : Circular Economy) กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ (EPR : Extended Producer Responsibility) กฎหมายค่าธรรมเนียมในรูปแบบของการจำหน่ายถุงใส่ขยะมูลฝอย ที่มีตราสัญลักษณ์ของภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

รายละเอียดแผนงานและกิจกรรม ผลผลิต ระยะเวลาดำเนินงาน และหน่วยงานดำเนินงาน ตามตารางที่ 4

5.2 การติดตามประเมินผล

1) ระดับปฏิบัติ กำหนดให้มีการติดตาม ประเมินผล และผลกระทบของการดำเนินงาน โดยคณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยจังหวัด และรายงานผลการดำเนินงานตามข้อเสนอรูปแบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภทต่อคณะกรรมการกลางจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย

2) ระดับประเทศ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลภายใต้คณะกรรมการควบคุมมลพิษ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคจากคณะกรรมการกลางจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในภาพรวม และพิจารณากลไกการบริหารจัดการในระดับนโยบาย และรายงานผลต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

ตารางที่ 4 แผนการขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท

แผนงาน	เป้าหมาย/ผลผลิต (Target/Output)	กิจกรรม (Planned activities)	ระยะเวลา (ปี)					หน่วยงานดำเนินงาน	
			2566	2567	2568	2569	2570	หลัก	สนับสนุน
แผนงานที่ 1 การผลักดันพื้นที่นำร่อง	พื้นที่นำร่องในการดำเนินการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท	1) คัดเลือกและสนับสนุนพื้นที่นำร่อง ในการดำเนินการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท โดยใช้กลไกบันทึกข้อตกลง (MOU) ว่าด้วยความร่วมมือในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ และธรรมนูญพลเมืองเพื่อกำหนดหน้าที่ให้กับประชาชนในขณะที่ยังไม่มีการออกเป็นกฎหมาย	/					- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น - กรมควบคุมมลพิษ - กรมอนามัย	- กรุงเทพมหานคร - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
		2) ถอดบทเรียนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและล้มเหลวในการดำเนินการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท รวมทั้งออกข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย		/				- กรมควบคุมมลพิษ - กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น - กรมอนามัย	- กรุงเทพมหานคร - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
แผนงานที่ 2 การสื่อสารประชาสัมพันธ์	ประชาชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการคัดแยกขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท	1) สร้างความรู้ ความเข้าใจ และณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะมูลฝอยแบบแยกประเภทตามระบบเก็บขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	/	/	/	/	/	- กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม - กรมประชาสัมพันธ์	- กรมควบคุมมลพิษ - กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น - กรมอนามัย
		2) จัดทำองค์ความรู้ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในสื่อต่าง ๆ และระบบออนไลน์ ถึงผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอยทั้งระดับประเทศและระดับโลก เพื่อสร้างความตระหนักของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางอย่างต่อเนื่อง รวมถึงประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกันจากการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท	/	/	/	/	/	- กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม - กรมประชาสัมพันธ์	- กรมควบคุมมลพิษ - กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น - กรมอนามัย

ตารางที่ 4 แผนการขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท (ต่อ - 1)

แผนงาน	เป้าหมาย/ผลผลิต (Target/Output)	กิจกรรม (Planned activities)	ระยะเวลา (ปี)					หน่วยงานดำเนินงาน	
			2566	2567	2568	2569	2570	หลัก	สนับสนุน
		3) สร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยรวมทั้งจัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการขยะมูลฝอยในระดับชุมชน	/	/	/	/	/	- กรรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม - กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	- กรมควบคุมมลพิษ - กรมอนามัย
แผนงานที่ 3 ขยายผลการดำเนินงาน	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการออกนโยบายในการจัดระบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท	1) ออกเป็นนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ มีรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท		/	/			- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น - กรมอนามัย - กรมควบคุมมลพิษ	- กรุงเทพมหานคร - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
		2) จัดทำคู่มือสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดระบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท		/	/			- กรมควบคุมมลพิษ - กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น - กรมอนามัย	- กรุงเทพมหานคร - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
แผนงานที่ 4 การสนับสนุนงบประมาณ	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนงบประมาณด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอย	1) สนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดหาครุภัณฑ์เก็บขนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		/	/			- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	- สำนักงบประมาณ - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
		2) สนับสนุนงบประมาณสำหรับการก่อสร้าง/ปรับปรุง/เพิ่มศักยภาพของระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่ปลายทาง		/	/			- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- สำนักงบประมาณ - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 4 แผนการขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท (ต่อ - 2)

แผนงาน	เป้าหมาย/ผลผลิต (Target/Output)	กิจกรรม (Planned activities)	ระยะเวลา (ปี)					หน่วยงานดำเนินงาน	
			2566	2567	2568	2569	2570	หลัก	สนับสนุน
แผนงานที่ 5 การจัดทำหลักเกณฑ์และ การออกข้อบัญญัติท้องถิ่น	หลักเกณฑ์การออกข้อบัญญัติ ท้องถิ่น การคัดแยกขยะมูลฝอย จุดทิ้ง กำหนดวันทิ้ง และการ รวบรวมเก็บขยะมูลฝอยแบบ แยกประเภท กำหนด ค่าธรรมเนียมการเก็บขนและ การกำจัดขยะมูลฝอย แรงจูงใจ และบทกำหนดโทษ	1) ยกร่างหลักเกณฑ์การออกข้อบัญญัติท้องถิ่น การคัดแยกขยะมูลฝอย จุดทิ้ง กำหนดวันทิ้ง และ การรวบรวมเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท กำหนดค่าธรรมเนียมการเก็บขนและการกำจัดขยะ มูลฝอย แรงจูงใจ และบทกำหนดโทษ			/	/		- กรมอนามัย - กรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่น - กรมควบคุมมลพิษ	- องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น
		2) สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออก ข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย ครอบคลุมการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบ แยกประเภท การกำหนดและจัดเก็บอัตรา ค่าธรรมเนียมการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอย แรงจูงใจ และบทกำหนดโทษ			/	/	/	- กรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่น - กรมอนามัย - กรมควบคุมมลพิษ	- องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 4 แผนการขับเคลื่อนรูปแบบการคัดแยกและเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท (ต่อ - 3)

แผนงาน	เป้าหมาย/ผลผลิต (Target/Output)	กิจกรรม (Planned activities)	ระยะเวลา (ปี)					หน่วยงานดำเนินงาน	
			2566	2567	2568	2569	2570	หลัก	สนับสนุน
แผนงานที่ 6 การจัดทำกฎหมายกลาง	(ร่าง) กฎหมาย กฎระเบียบที่ทัน ต่อบริบทของโลก	1) การศึกษาพัฒนากฎหมาย กฎระเบียบที่มีอยู่ให้ ครอบคลุมการคัดแยกขยะมูลฝอย ค่าเก็บขนและค่า กำจัดขยะมูลฝอย			/	/	/	- กรมอนามัย - กรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่น	- กรมควบคุมมลพิษ - องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น
		2) การพัฒนากฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องให้ทันต่อ บริบทของโลก เช่น กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริม เศรษฐกิจหมุนเวียน (CE : Circular Economy: CE) กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ (EPR : Extended Producer Responsibility) กฎหมายค่าธรรมเนียมในรูปแบบของการจำหน่าย ถุงใส่ขยะมูลฝอยที่มีตราสัญลักษณ์ของภาครัฐหรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น			/	/	/	- กรมควบคุมมลพิษ - สำนักงาน คณะกรรมการ กฤษฎีกา	- กรมอนามัย - กรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่น - องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

กรมควบคุมมลพิษ
POLLUTION CONTROL DEPARTMENT

ส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย
กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

92 ซอยพหลโยธิน 7 ถนนพหลโยธิน แขวงพญาไท เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร 10400

โทร 0 2298 2083-8

www.pcd.go.th

